

*žene u crnom
beograd*

Izveštaj

**Izveštaj – januar,
februar, mart i april
2025.**

Kao i do sada, donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u navedenom periodu a ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrnomo.org ili nam se obratite putem mail: office@zeneucrnomo.org

Unapred se solidarno zahvaljujemo na razumevanju..

januar, februar,
mart i april
2025.

IZVEŠTAJ

Ulične akcije: U ovom izveštajnom periodu aktivno smo učestvovali studentskim i građanskim protestima u Beogradu

KOMEMORACIJE/OBELEŽAVANJE VAŽNIH DATUMA ZLOČINA POČINJENIH U NAŠE IME, KAO I DRUGIH ZLOČINA NAD CIVILNIM STANOVNIŠTVOM, TOKOM I NAKON RATOVA, NA PROSTORU BIVŠE JUGOSLAVIJE:

11. februar, Potočari/Srebrenica – Poseta Memorijalnom centru aktivistkinja ŽUC-a i umetničkih kolektiva Škart i Kiosk iz Beograda.

Prijepolje, 27. februar – Sećanje na žrtve zločina u Štrpcima - ispred spomen ploče u Prijepolju, obeležena je 32. godišnjica od zločina u Štrpcima. Aktivistkinje Mreže ŽUC-a iz Prijepolja i Priboja, zajedno sa porodicama žrtava odale su počast žrtvama zločina u Štrpcima.

SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU/TRANZICIONA PRAVDA FEMINISTIČKI PRISTUP

Ovo je jedna od najvažnijih aktivnosti Žena u crnom. Sastoji se od mnoštvo segmenata: uličnih akcija, radionica, predavanja, stvaranje različitih modela tranzicione pravde sa feminističkog stanovišta, saradnje sa srodnim organizacijama u vidu zajedničkih akcija, (kampanja, konsultativnih sastanka).

Ženski sud – feministički pristup pravdi

Donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u vezi sa organizovanjem Ženskog suda-feministički pristup pravdi u ovom periodu. Ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrnomo.org i www.zenskisud.org ili nam se obratite putem mail: zeneucrnombeograd@gmail.com

Prvi Ženski sud na teritoriji Evrope, održan je u Sarajevu, od 07. do 10. maja 2015. godine, u organizaciji 10 ženskih grupa sa prostora bivše Jugoslavije (Pokret Majke enklava Srebrenica i Žepa, Fondacija Cure, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, Centar za žene žrtve rata, Centar za ženske studije, Zagreb, Hrvatska, Centar za žensko i mirovno obrazovanje Anima, Kotor, Crna Gora, Savet za rodnu ravnopravnost, Skopje, Makedonija, Ženski lobi, Ljubljana, Slovenija, Centar za ženske studije i Žene u crnom, Beograd, Srbija). Ženskom sudu je prisustvovalo više od **500** osoba iz svih zemalja bivše Jugoslavije, ali i iz: Argentine, Alžira, Palestine, Izraela, SAD, Španije, Italije, Švedske, Austrije, Belgije, Velike Britanije, itd.

U nastavku procesa Ženskog suda, Žene u crnom, Beograd koordiniraju programske i druge aktivnosti, uz podršku organizacija: Anima, Kotor (Crna Gora), Centar za žene žrtve rata, Zagreb (Hrvatska), Fondacija 'CURE', Sarajevo).

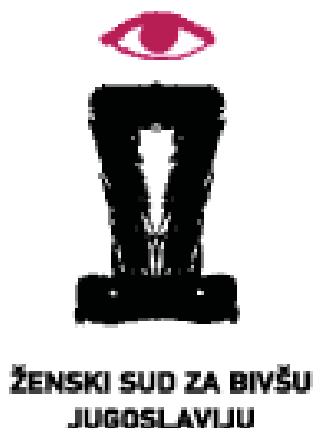
Ženski sud – slučaj Foča - 26. juna 2023. godine organizovale su u Beogradu Žene u crnom i Autonomni ženski centar iz Beograda, uz podršku feminističkih grupa iz BiH, Crne Gore, Hrvatske u Beogradu Ženski sud-slučaj Foča.

Ženski sud – slučaj Foča bio je posvećen seksualnim zločinima jer je tokom rata u Bosni i Hercegovini (1992.-1995.), Foča je bila mesto sistematskog seksualnog nasilja i silovanja u ratu u BiH. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju je prvi put na slučaju Foča utvrdio da se seksualno ropstvo smatra zločinom protiv čovečnosti. Ipak, i pored ove istorijski značajne presude, neki od seksualnih zločina nad ženama i muškarcima Foče, nažalost, nisu obelodanjeni niti priznati, već su prećutani i zaboravljeni... Ženski sud – slučaj Foča je nastavak borbe, zajedno sa ženama i muškarcima Foče za pravdu za žrtve seksualnih zločina u Foči i šire. Na Ženskom sudu – slučaj Foča svedočile su: *Ilvana Konjo, Zenija Hajdarević, Halida Konjo Uzunović i Kemalemir Frašto*, dok su saradnice ŽS tumačile politički kontekst na osnovu svedočenja.

U ovom izveštajnom periodu organizovana je sledeća aktivnosti:

Ženski sud-slučaj Foča – javna prezentacija, Ljubljana, 24. januar 2025. – u organizaciji **PLAC-a** (Participativna Ljubljanska Avtonomna Cona) i Žena u crnom, Beograd održan je u prostorijama PLAC-a u prisustvo oko **35** osoba. O Ženskom sudu, feminističkom pristupu pravdi, istorijatu, procesu organiziranja Ženskih sudova (Sarajevo, 2015., kao i o Ženskom sudu- Foča govorile su *Nela Pamuković*, Centar za žene žrtve rata, Zagreb i *Staša Zajović*, Žene u crnom, Beograd.

Potom je prikazan dokumentarni film: *Ženski sud – feministički pristup pravdi: slučaj Foča - projekcija dokumentarnog filma (42 min.)* u režiji *Marije Arandžević*, produkciji *Žena u crnom*. Film govori o Ženskom sudu-slučaj Foča, održanom u Beogradu (26. jun 2023.)

Nakon projekcije filma, publici se obratio putem zoom-a *Kemalimir Frašto*, koji je, između ostalog kazao:

'Svjedočenje je učinilo puno toga dobrog i puno mi je značilo. Mislio sam da nikada neću progovoriti, da ću to odneti u grob sa sobom. Ja sam se dvoumio da li da svjedočim ili ne. Drago mi je što se nisam povukao. Ovo se moralo učiniti. Zajedno gradimo istoriju. Do nas je da li ćemo to pričati ili ne, do čovečanstva je da li će shvatiti poruku ili ne od naših svjedočenja. A poruka je jedinstvena: apsolutno ne želimo da se nikada nikome ponovi ono što se desilo nama. Mi smo svjedočili zbog toga. Svjedočenje mi je puno pomoglo da posložim sve to u sebi.

Svjedočenje je da moj brat bude prisutan kod mene, u mojoj duši, da bude prisutan u univerzumu. On je bio sa mnom. On živi u mom srcu.

Publici bih želio da poručim, da zamolim svakog pojedinačnog koji je vidio film, da to prenese bar jednoj osobi. Što se više bude prenosilo, biće manje mogućnosti biti da se to ponovi. Da prenosimo sa generacije na generaciju ove gnusne događaje, mislim da ćemo time da sprečimo ponavljanje istog.

Iz razgovora sa publikom prenosimo:

Neki od utisaka publike:

'Bila mi je zanimljiva ta pažnja sa kojom ste gledali film, vaša pažnja i zainteresovanost. Važna je i poruka o nasilju nad ženama i u mirnodopskim uslovima u Srbiji. Srećan sam što sam ovde sa vama i hvala vam što uspostavljamo te veze' (*Slobodan Sadžakov, Novi Sad*).

'Mnogo mi je drago što ste došle. Zahvalna sam vam. Ljubljana je prava adresa. Vi ste najveće blago koje ima bivša Jugoslavija' (*Biljana Žikić, Ljubljana*).

Ovaj deo razgovora moderirala je Marijana Senjak, feministička terapeutkinja Ženskog suda.

KAŽNJIVOST ZLOČINA – PUT DO PRAVEDNOG MIRA: PRAĆENJE SUĐENJA U SPECIJALNOM SUDU

U ovom izveštajnom periodu održana su sledeća suđenja:

Suđenje Milorad Kotur

Optuženi Milorad Kotur je pripadnik rezervnog sastava policije pri Stanici javne bezbednosti Bosanska Krupa. Optužnica tereti M. Kotura da je od jula 1992. do septembra 1992. godine, na području opštine Bosanska Krupa vršio sledeće zločine:

1. U drugoj polovini meseca jula 1992. godine, iz logora Omarska (opština Prijedor), radi navodne razmene koja je trebala da se obavi na području opštine Bosanska Krupa, izvedena su **44** logoraša, civila bošnjačke i hrvatske nacionalnosti koji su se vozili u minibusu TAM 130 da bi se na putu za navodnu razmenu, po naredbi optuženog, izveli iz minibusa u mesto Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa, nakon čega su vezani žicom, a potom su ih držeći automatske puške u rukama, zajedno odveli do jame „Lisac“ koja se nalazila u blizini i pucajući iz vatrenog oružja lišili života **44** civila bošnjačke i hrvatske nacionalnosti, da bi 2000. godine prilikom ekshumacije u mestu Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa u jami „Lisac“, identifikovana tela navedenih civila.

2. Početkom meseca avgusta 1992. godine u mestu Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa, su presreli **7** civila bošnjačke nacionalnosti, koji su se kretali iz Prijedora prema Bihaću i to: BM, BN, BNj, BO, BP, BR i BS, da bi ih odmah potom pucajući iz vatrenog oružja lišili života, nakon čega su 2000. godine prilikom ekshumacije u mestu Donji Dubovik, opština Bosanska Krupa u jami „Lisac“, pronađena i identifikovana tela navedenih civila.

U ovom izveštajnom periodu održano je jedno (1) ročište:

6. mart

6. mart – na ovom ročištu putem video konferencijske veze sa sudom u Prijedoru saslušan je svedok Ibrahim Hrustić. Ovaj svedok je rekao: „Nikada nisam čuo za ovog čoveka (optuženog). Ja tog čoveka ne znam i sa njim nisam bio u kontaktu“.

Suđenje Milenko Živanović

Tužilaštvo za ratne zločine Srbije podiglo je optužnicu protiv bivšeg generala i komandanta Drinskog korpusa Vojske Republike Srpske (VRS) Milenka Živanovića za ratni zločin protiv civilnog stanovništva u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. godine.

Živanović se tereti da je naredio i učestvovao u prisilnom preseljavanju bošnjačkih civila iz Srebrenice i Žepe na istoku BiH. U martu 1995. godine izdao je zapovest da se «svakodnevni planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvore uslovi totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života meštana u Srebrenici i Žepi».

12. jula 1995. naredio je da se obezbedi 50 autobusa za “evakuaciju civilnog stanovništva iz enklave Srebrenica”. 13. jula 1995. postavio je ultimatum Bošnjacima da moraju da se isele itd.

U ovom periodu održano je jedno (1) ročište:

12. mart

12. mart –na ovom ročištu izvršen je uvid u pisane dokaze.

Suđenje za ratni zločin u Kravici – Pred Većem za ratne zločine/Specijalni sud u Beogradu osam pripadnika Specijalne brigade Vojske Republike Srpske optuženi su za ratni zločin (ubistvo **1.313** Bošnjaka, u okviru srebreničkog genocida, 13. jula 1995. godine).

Da podsetimo: Optužnica za zločin u Kravici podignuta je početkom 2016. godine. To je bio početak najznačajnijeg suđenja pred Višim sudom u Beogradu/Specijalni sud, jer se radi o srebreničkom genocidu. Međutim, 14. jula 2017. godine, Apelacioni sud je doneo odluku da se poništi optužnica za ovaj zločin, koji inače nije kvalifikovan kao genocid, jer je podignuta u trenutku kad Tužilaštvo za ratne zločine/TRZ nije imalo glavnog tužioca. Suđenje je nastavljeno novembra 2017. godine, a ročišta se stalno odlažu zbog nepojavljivanja svedoka, neaktivnosti tužilaštva itd.

U ovom izveštajnom periodu održano je jedno **(1)** ročište:

11. april

11. april – na ovo ročište nije pristupio sudski veštak, doktor Vedo Tucu, pa je umesto toga izvršen uvid u pisane dokaze iz spisa predmeta.

MREŽE, KOALICIJE – UZAJAMNA PODRŠKA

I SOLIDARNOST

Žene u crnom su pokretačice ili aktivne učesnice brojnih regionalnih mreža, koalicija i saveza, aktivne učesnice u aktivnostima srodnih organizacija radi jačanja uzajamne podrške, solidarnosti, civilnog društva i demokratije u Srbiji i u celoj regiji.

U ovom periodu realizovane su sledeće aktivnosti od kojih izdvajamo sledeće:

Sastanak Mreže Žena u crnom – održan je 4, 5. i 6. aprila 2025. godine u Radmilovcu kod Beograda. Na sastanku je učestvovalo **68** osoba iz: *Bosne i Hercegovine* (Tuzla, Sarajevo, Zvornik); *Crna Gora* (Kotor, Pljevlja); *Hrvatska* (Zagreb); *Kosovo* (Gjakova/Đakovica); *Izrael* (Haifa); *Palestina* (Vitlejem); *Poljska* (Krakov); *Slovenija* (Ljubljana); *Srbija* (Priboj na Limu, Beograd, Sarajevo, Kruševac, Zrenjanin, Novi Sad, Sombor, Leskovac, Bajina bašta, Novi Pazar, Kraljevo, Pančevo, Vlasotince).

Petak, 4. april

Petak, 4. april

Izveštaj o aktivnostima u 2024. godini – distribuirano učesnicama/ima, a potom i poslato mejlom – izveštaj podnela *Staša Zajović*, a potom su prikazane fotografije sa uličnih akcija (*Miloš Urošević*).

I deo:

I deo: Tranziciona pravda – feministički pristup

Kontinuum seksualnog nasilja – i u ratu i u miru...

“Ja nisam kriva zbog onoga što mi se desilo” (*„I am not guilty for what happend to me“*) – studija o dugotrajnim posledicama ratnog silovanja na Kosovu – izveštavale **Mirlinda Sada i Dorina Babuni** (putem zoom-a) Medica Gjakova/Medica Đakovica/Kosovo

Moderirala *Sanja Pavlović*,
Autonomni ženski centar, Beograd.

Medica Gjakova/Đakovica pruža psihosocijalnu podršku ženama koje su preživele ratno seksualno nasilje. Takođe radi i zagovaračke aktivnosti u cilju integracije preživelih u društvu.

U nastavku je rezime istraživanja:

O istraživanju: ovo je prvo istraživanje u Kosovu, ali i van Kosova, koje se bavi temom dugoročnih posledica ratnog seksualnog nasilja. Procenjuje se da je tokom rata na Kosovu (1998-1999) silovano oko **20.000** žena i muškaraca. Silovanje tokom rata nije bilo tek tako, ono je bilo strateško. Preživele su onda ostale odbačene u društvu, suočene sa stigmom i ćutanjem.

Ovim istraživanjem smo želele da saznamo i to smo ih i pitale, kako je ratno silovanje uticalo na njihov život i na njihovo zdravlje, koji mehanizmi za preživljavanje su bili ti koji su im pomogli, kako su se tokom vremena možda menjali načini na koje su se njihova porodica, njihova zajednica, njihovo društvo, odnosili prema njima, na koji način one doživljavaju društveno priznanje i reparaciju i koju ulogu je možda medica Đakovica odigrala u njihovim životima u cilju njihovog oporavka, *naglasile su Merlinda i Dorina.*

Studija je jedinstvena jer je zasnovana na feminističkim principima: principi jednakosti, ravnopravnopravnosti i osnaživanja, ohrabrivanja, ojačavanja glasova žena. Tokom celog procesa istraživanja, prioriteti su bili bezbednost preživelih, kao i njihova autonomija. Ovo istraživanje je bilo shvaćeno kao neka vrsta poziva za akciju.

Istraživanje je obuhvatilo 200 upitnika i 20 intervjua: intervjuisane su žene različitog etničkog porekla. Bile su Albanke, Romkinje, Eškalijke, Egipćanke, Srpkinje. Evo nekih nalaza:

- **(86%)** je pored silovanja, doživelo i neka druga dodatna traumatična iskustva,
- fizičko zdravlje je i dalje ugroženo, jer je većina njih svoje zdravlje opisala kao loše ili samo delimično dobro,

- **91** osoba od ovih ispitanih je bila/o svedok/inja ratnih silovanja,
- Oko **70%** preživelih se i dalje suočava sa različitim vrstama psihosomatskih problema.
- **96%** doživljava visok nivo anksioznosti,
- **95%** ispunjava kriterijume onoga što se zove kliničkom depresijom,
- Od **200** ispitanika/ca sa kojima smo razgovarali, **124** je reklo da njihovi partneri/ke znaju za to iskustvo i vide ih kao podršku,
- **96%** smatra da je ono što im se desilo imalo uticaj na njihov porodični život, naročito ako su tu bila deca,
- **72%** je reklo da su na određen način priznate unutar društva,
- **85%** onih koje ne govore o svojim iskustvima je reklo da bi to donelo sram svojoj porodici, da bi bile negativno gledane u komšiluku ili da bi bile napuštene od svojih porodica (**75%**),
- Za **85%** njih je Medica Đakovica prostor u kome mogu slobodno da govore o onome što im se desilo,
- **80%** njih koristi usluge Medica konstantno. Svaka žena je koristila više usluga Medica (**4%**).

Preporuke proizašle iz istraživanja:

- kontinuirana podrška u vidu psihosocijalne pomoći, ali i pomoć u vidu podizanja svesti, kako neposredne okoline u kojoj preživele žive, tako i u smislu zagovaranja za promenu zakona;
- institucionalna podrška organizacijama koje pdržaju podršku, posebno u smislu dugoročnog finansiranja. Trauma je dugoročna pa finansiranje ne može da bude kratkoročno;
- reparacije treba da budu u skladu sa potrebama preživelih;
- rad na svakodnevnom nivou u cilju preokretanja patrijarhalnih normi;
- obezbediti dodatne resurse za jačanje ovih usluga.

„Kosovski muškarci prekidaju ćutanje“ dokumentarni film o silovanju u ratu (4,48 min.) u produkciji BBC na srpskom

II deo:

II deo: Solidarnost bez granica:

o psihosocijalnoj podršci i pravnoj pomoći migrantkinjama–žrtvama seksualnog nasilja u Hrvatskoj

– izveštavale **Marijana Senjak**, Ženska soba i feministička terapeutkinja Ženskog suda i **Nela Pamuković**,

Centar za žene žrtve rata, Zagreb

Nela: Centar za žene žrtve rata radi u posljednje dvije godine sa ženama iz afričkih država i stranim radnicama sa Dalekog istoka. Države iz kojih dolaze, kako žrtve seksualnog nasilja, tako i strane radnice su: Kongo, Kamerun, Gana, Burundi, Obala bjelokosti, Malavi, Sijera Leone, Nepal i Filipini. Imale smo **16** takvih slučajeva u zadnje dvije godine. Njih sedam zastupamo na sudu.

Potom je *Nela* iznela neka konkretna iskustva žena.

Marijana se osvrnula na tri moguća statusa žena:

- 1.) azil zbog političkog progona,
- 2.) subvencionirana zaštita je status izbjeglice, ali njih ne nazivaju izbjeglicama nego migrantima i sve ih podvode pod kategoriju ekonomski migranti, koji su došli da 'uzmu' naše stanove, naše poslove, itd.
- 3.) *Zakon o međunarodnoj zaštiti* u Hrvatskoj u potpunosti izjednačava prava tražitelja međunarodne zaštite, izbjeglica, sa građanima Hrvatske. Međutim, u provedbi tog zakona postoje veliki problemi. Najveći problem je zapošljavanje. Njima je dopušteno, nakon devet mjeseci u Hrvatskoj, da mogu tražiti posao, ali sav rad koji su ikada pokušali je bio na rad crno.

Takođe je iznela konkretna iskustva žena žrtava raznih vidova nasilja iz sledećih zemalja: *Iran* (tzv. porodična čast); *Irak* (pokušaj ubistva iz časti); *Sirija* (prisilni brak); *Sijera Leone* (tzv. silovanje zbog lezbijstva); *Kurdistan* (silovanje od strane pripadnika 'moralne policije' u Iranu) itd.

Ako možemo, šta čekamo? Zašto stranka Možemo! Nije uvela sveobuhvatnu seksualnu edukaciju u zagrebačke škole?

– izvestila *Sanja Cesar*, CESI

Centar za edukaciju, savjetovanja i istraživanja), Zagreb

Sanja je naglasila da se CESI bavi pitanjem seksualne edukacije početkom 2000. godine na nacionalnom nivou.

Što se tiče konteksta, *Sanja* je upozorila da je 'program uvođenja seksualne edukacije izazvalo 2006. godine u Hrvatskoj, prvi val antirodnog pokreta i otpora uvođenju seksualne edukacije u školama. Taj pokret je u međuvremenu rastao. To je sada moćna sprega, dobro financirana, koju podržava desnica. Povezana je naravno sa velikim moralnim autoritetom Katoličke crkve.'

Navela je i konkretne oblike nasilja od strane klerikalnih udruga: protiv pobačaja; trenutačno, pred svim bolnicama u Hrvatskoj, 40 dana pred Uskrs opet možete naići na plakate, na ljude koji mole, uznemiravaju pacijentice i liječnike. Tamo pred izbore, sljedeći mjesec (maj 2025.) kreće Hod za život, u različitim gradovima se hoda protiv pobačaja. Imamo vjeronauk u crkvi i vjeronauk u školi. Kroz rodne stereotipe, sve informacije koje su bile vezane za rodno nasilje su u međuvremenu maknute iz kurikuluma.

Nažalost, izneverena su očekivanja kad je na vlast došla stranke levice Možemo! u Zagrebu: 'Mislili smo da je došla jedna druga opcija u gradu Zagrebu, da možemo krenuti lokalno. Ne može se mijenjati kurikulum, ali se može kao izvanastavna aktivnost uvesti neki program. Pitanje seksualne edukacije se uvijek stavlja u neki ideološki kontekst, gdje se uvijek oko toga natežu i lijevi i desni. Rečeno nam je da postoji politička volja, ali da nije politički trenutak, da treba malo da se strpimo, ali da će se to dogoditi...Sadašnju kampanju smo pokrenuli zato što smo smatrali, da nakon lokalnih izbora imamo na vlasti jednu progresivnu opciju, od koje smo očekivali političku hrabrost i volju da provedu one stvari, za koje se i oni kao stranka Možemo! zalažu.'

Sanja je naglasila da će CESI nastaviti sa kampanjom za uvođenje sveobuhvatne seksualne edukacije u škole jer **'u Hrvatskoj oko 80% građana podržava uvođenje seksualnog obrazovanja u škole'**

21:00: Promocija knjige 'Tega se ne da izbrisati'

(To se ne može izbrisati) **Andraža Rožmana**, pisca i aktiviste; knjiga svedoči o etničkom čišćenju u Sloveniji (1992.) nad osobama neslovenačke nacionalnosti.

O knjizi su govorili:

Andraž Rožman, Ljubljana, **Tanja Petovar**, advokatica, Beograd;
Lino Veljak, filozof, Zagreb

Moderirala: *Staša Zajović*

Andraž Rožman je objasnio istorijski kontekst u kome je nastala knjiga: '26.02.1992. Slovenija je iz registra stalnih državljana izbrisala 25.671 osobu. To je bilo etničko čišćenje, ne sa pištoljem, nego administrativnom odlukom. Neki ljudi nisu mogli da rade, neki nisu mogli da se leče, neke su bili deportovani. Ja sam ušao u okruženje *Izbrisanih*, posmatrao, razgovarao sa ljudima. Postao sam deo tog pokreta. Iz svedočenja *Izbrisanih* dobro se vidi transgeneracijska trauma. Oko 12.000 ili 13.000 još ne mogu da se vrate u Sloveniju.'

Tanja Petovar se osvrnula na svoje iskustvo sa Izbrisanima: 'Ja sam 1993.,1994. godine bila u Sloveniji. Ljudi su dolazili i govorili mi, a ja im nisam verovala. Imala sam iluziju da je Slovenija civilizovanija, normalnija. Međutim, kroz nekoliko sudbina upoznala sam suštinu cele priče. Shvatila sam koliko ljudi čuti, koliko neće da zna, koliko ne želi da zna, ne zanima ih.'

'Knjigu je kreativno uredio Andraž. Iz razgovora sa ljudima napravio antičke skulpture ljudske izdržljivosti, dobrote, plemenitosti, odanosti, trpeljivosti.

To je jedan od najljepših slovenačkih knjiga koji sam čitala. To je lep, human jezik, to su ispovesti koje je Andraž estetski književno obradio, kazala je Tanja o ovoj knjizi.

Lino Veljak se osvrnuo na etničko čišćenje: 'Slovenija je izbrisala iz sastava svog stanovništva one koji nisu u etničkom pogledu bili podobni i koji su kvarili ideal etnički čiste slovenske države. U tom kontekstu naravno, zbivaju se brojne drame. Neke od tih drama su tragedije, možda je neka od tih drama na rubu melodrame, ali nijedna od tih drama nije sretna i sve su međusobno različite. Upravo je to Andraž u ovoj knjizi po mom sudu pokazao na fantastičan način. Ova knjiga, ne samo što je u literarnom pogledu jedno više nego značajno djelo, ona je i u historijskom smislu, pa ako hoćete, sociološkom smislu značajno svjedočanstvo o vremenu kada su se različite sramotne i zločinačke stvari događale. Drugdje na neke druge načine, a u Sloveniji na jedan perfidan način birokratskoga čišćenja, zaključio je Veljak.

Marijana Senjak je govorila o iskustva rada sa zajednicom Izbrisanih u Ljubljani: 'Inspirirane Mirjaninim iskustvom i sudjelovanjem na Ženskom sudu, vidjeli smo da je jako veliki broj žena bio u tom pokretu. To je nas pobudilo da zajedno sa njima počnemo organizirati grupe samopomoći. Dugoročne posledice trauma bile su očite, u samoj krizi ljudi se više povežu. Različitim metodama mi smo zajedno prolazile kroz njihova iskustva. Te posledice su se očitovale na članove obitelji'.

Subota, 5. april

Subota, 5. april

Beskonačni ratovi... - U svetu se vodi u ovom trenutku oko **60** ratova – lokalnih, regionalnih – vidljivih, nevidljivih, zaboravljenih, uz učešće ogromnog broja aktera (lokalnih, regionalnih, međunarodnih), sa vrlo malim malim (ili nikakvim) rešenjem...

U okviru ove centralne tema održane su četiri sesije:

Prva sesija,

Kad je nastao rat? O genezi, evoluciji rat(ov)a od praistorije do današnjih 'novih' ratova –

Prezentacija/PP – Staša Zajović i Fahrudin Kladničanin
Power point prezentacija

Prezentacija je obuhvatila genezu ratova:

Od rađanja rata – od neolita; rat i nasilja u starom veku (Mesopotamija, Egipat, Indija, Kina), rimska imperije (vojna imperija, vojskom, epoha ekspanzije (izgradnja gradova, puteva, kanala, akveduktova...do pada Rimskog carstva 476. godine: podelilo se na Zapadno i Istočno carstvo (Vizantija); rat i nasilje u srednjem veku - feudalizam (5. do 15. veka); rani novi vek (od 15-veka) rat, nasilje i rađanje vojničke discipline (doba jačanja evropskih vojski, opšta vojna obaveza, raste broja ljud-

skih žrtava, rast vojnih troškova, a cilj evropskih ratova - osvajanja teritorija, prvenstveno osvajanje prekomorskih kolonija – kolonijalizam.

Što se tiče **modernog doba i nasilja – najvećeg krvoprolića u istoriji čovečanstva**: u poslednja tri veka – na moderno doba otpada 90% svih ratnih žrtava od početka ratovanja 3000 p.n.e; *Usavršavanje sredstava sistematskog masovnog ubijanja* – od giljotine, mašinke do nervnog gasa i nuklearnih bombi; *koncentracioni logori, električne stolice, moderne tehnologije uništenja* - 'izumi' su modernog doba; 20. vek je kumulativni rast ljudskih gubitaka – 120 miliona žrtava rata, kolonizacije, genocida, etničkog čišćenja...

Osnovni ciljevi većine ratova u 20. veku: *širenje nacionalnih država* - širenje rata izvan granica nacionalne; *Militaristička indoktrinacija* – negovanje militarističkih/vojničkih vrednosti; *ratna propaganda* – snažno sredstvo koje miroljubive pojedince može pretvoriti u krvoločne ubice i mučenike, tu se obično misli na propagandu Gebelsa, Hitlera, Staljina, Musolinija...; *birokratizacija prisile* – jak birokratski aparat - 'Konačno rešenje' (Holokaust) zahteva efikasan moderni birokratski aparat, nauku i tehnologiju za ideološki cilj – stvaranje čiste nacije i biološki čistog društvenog poretka itd.

U je bilo reči **o kontekstu novih ratova, kao i nekim odlikama novih ratova**: *nakon okončanja Hladnog rata (od 1945. do 1991.)* – u kontekstu država u rasulu-padom socijalističkih država i ideologija (ili real socijalizma); *ekonomska kriza* - državni prihodi opadaju zbog propasti ekonomije, širenja kriminaliteta/organizovanog kriminala, korupcije i neefikasnosti; *ratovi unutar država (građanski) su češći nego ratovi između država* - neki ratovi su počeli kao građanski, ali se često razvijaju u ratove između država – drugi kongoanski rat (1998-2003) je bio sukob 8 država i ogromnog broja naoružanih grupa); *predatorski ili parazitski ratovi u kontekstu neoliberalizma*; *ratna ekonomija kojom rukovode gospodari rata* - pljačka, otimačina, crno tržište, krađa i oporezivanje humanitarne pomoći, trgovina oružjem, drogom, dragocenim mineralima (dijamantima) itd.

Akteri 'novih' ratova su: *razne borbene jedinice* – regularna vojska ili njeni ostaci, paravojne formacije (najčešće ih osnivaju vlasti), plaćenički odredi, regularne strane trupe, uglavnom pod međunarodnim pokroviteljstvom; *novi tehnološki 'napredni' ratovi* – globalni kapital menja državne granice, moć se premešta sa nacionalnih država na globalne korporacije; *novi ratovi (zapadnjački)* - osnovni cilj je minimiziranje rizika za ljudske gubitke svojih vojnika, a najveći rizik snose 'slabiji' neprijatelji tzv. 'odmetničke države': od Malvinskog rata, Avganistana, Kosova, Iraka...oslanjaju se na tehnološki sofisticirano oružje, koje povećava broj tzv. Kolateralnih žrtava među civilnim stanovništvom; *međunarodni akteri* - izveštači, vojni savetnici, dobrovoljci, međunarodne agencije, od NVO do međunarodnih institucija (Visoki komesarijat za izbeglice/UNHCR, UNICEF, OEBS itd.

Završni deo se ticao **rodnog karaktera rat(ov)a i feminističko antimilitarističkog pristupa (ŽUC)**: *patrijarhalna socijalizacija* - i muškarci

i žene obučeni su za rodne uloge, ali su u podeli rodni uloga ženama su manje dostupne funkcije na kojima se odlučuje o ratu, vojsci, vojnoj industriji, a to znači: *žene su miroljubivije* - jer na osnovu vlastitog iskustva nejednakosti i svih vrsta nasilja kojima su izložene, lakše opažaju i shvataju povezanost između porodičnog nasilja i vojnog/ratnog nasilja - zato su žene prijemčivije za kulturu mira itd.

Neke pouke umesto zaključaka...

- *U 99% nezabeležene istorije nije bilo ratovanja* - ljudi nisu bili voljni da ratuju, kao što će i danas većina ljudi izabrati bekstvo od rata a ne bojno polje;
- *Rat nije obeležje ljudske biologije* - to je plod intenzivnog društvenog razvoja. Rat i nasilje nisu neminovna i prirodna stanja, nego proizvod ljudskog delovanja i kao takvi, mogu se i sprečiti;
- *Rat nije proizvod ni biologije ni psihologije* - rat je društvena institucija koja vojnu silu i prisilu koristi u političke svrhe i počiva na dva glavna stuba – društvenoj organizaciji i ideologiji; *drastičan porast masovnih pokolja* u poslednja dva veka nema veze sa 'ljudskom prirodom' nego isključivo sa jačanjem moći prisile modernih društvenih organizacija: birokratskom kontrolom, sofisticiranim naoružanjem i dr.

Predavačica: **Maja Bjeloš**, viša istraživačica saradnica Beogradskog centra za bezbednosnu politiku

Maja je na početku svog predavanja **objasnila uzroke ratne klime:**

Ulaganja u rat, ratna ekonomija, sveopšta militarizacija, drastično smanjivanje ulaganja u mir, u civilne svrhe: 'Najveće izdvajanje za odbranu nose SAD, slede Kina, Nemačka, Rusija, Velika Britanija, Indija, Saudijska Arabija, Francuska, Japan... *Mi živimo u svetu sveopšte militarizacije i ratne ekonomije* - Evropa i druge zemlje prešle na ratnu ekonomiju i preusmeravaju sve novce iz drugih sektora u odbranu.'

Izdvajanja za odbranu i naoružanje vrtoglavo rastu u zemljama EU: Nemačka je pre dve nedelje uvela svoj budžet za odbranu u narednih par godina, to je istorijski rekord. Prvi put, istorijski Nemačka krši svoje zakone i svoj ustav, zato što je Bundestag podržao ovo prezaduživanje. Oni sada izdvajaju više od onoga što imaju u kasi'.

EU 2030. godine planira da uloži 800 milijardi eura za naoružavanje, odbranu, vojnu industriju, upozorila je Maja.

Velika Britanija - 40% od razvojne pomoći svetu sada to sve preusmeri u budžet odbrane, sa ciljem da taj budžet poveća do 2027. za skoro 3%.

Maja je zaključila je da i **Srbija** takođe ulaže sve više u odbranu.

Rezolucija 1325 (Žene, mir, bezbednost) neispunjena očekivanja: 'Rezolucija je doneta (2000.) kako bi se budući ratovi sprečili,

kako bi se prepoznalo da su civili najugroženiji, mi danas živimo taj scenario, posebno kada je reč u Palestini, to je najopasnije i najsmrtonosnije mesto na svetu danas...'

„Novi ratovi“: na koji način se vode i koji su ciljevi ratova?

Maja je odgovorila na sledeći način:

Bliski istok - vode se ratovi istrebljenja, do postizanja apsolutne vojne pobede, radi ostvarenja etnonacionalističkih projekata. Netanjahu stalno pominje apsolutnu pobedu. Njihov cilj je da fizički unište i očiste Palestince sa njihove teritorije; u Ukrajini se ne nazira kraj rata; u *Turskoj* su ratovi da bi se 'rešilo' kurdsko pitanje itd.

Maja je upozorila na odsustvo **mirovnih pregovora** već se uglavnom govori o **tzv. postkonfliktnoj obnovi u funkciji krupnog kapitala**: 'Na početku ruske agresije na Ukrajinu, Amerikanci i brojni Evropljani razgovarali o postkonfliktnoj obnovi Ukrajine, usred rata. Razne kompanije su otišle u Ukrajinu i organizovale konferencije o toj obnovi. Tramp ucenjuje da će pomoći Ukrajini ako mu daju minerale.'

Veštačka inteligencija u funkciji rata, progona neistomišljenika, deportacije izbeglica: 'Izraelci su već u ratu 2021. testirali upotrebu veštačke inteligencije u industrijskom, masovnom ubijanju. Amerikanci su trenutno dozvolili da vlada sa različitim kompanijama koristi veštačku inteligenciju da urade skrinig svih društvenih grupa, pre svega studenata. Najviše su hteli da slome propalestinske pristalice. Vodi se ideološki rat egomanijaka i tehnofašista, koji su u službi oligarha, a protiv običnog čoveka, naglasila je Maja.

Što se tiče Srbije na delu je upotreba nasilnih tehnologija, koje država nabavlja pre svega iz Izraela, koji se sada koriste protiv političkih neistomišljenika, aktivista, novinara, studenata, nvo itd. *Srbija izvozi oružje Izraelu, a uvozi tehnologije kojima vrši represiju i nadzire stanovništvo* – slučaj zvučnog topa za vreme masovnih studentskih i građanskih protesta (15. mart 2025.).

U nastavku je govorila o **raznim uzrocima rata**:

- kolonijalni imperijalistički uzroci rata - prirodni resursi, bilo da je to nafta, gas, minerali, voda;
- klimatske promene - utiču na uzroke i pojave novih konflikata, dovode do novih migracija itd. Kada u nekoj afričkoj državi presuši jezero, pecaroši se transformišu u vojnike u stranim državama, jer moraju da prežive.

Marginalna pozicija žena – globalno, regionalno...

Statistika kaže da samo 27 zemalja imaju žene na pozicijama premijera ili predsednika. Čak i kada imaju kabinete, one nisu dominantne. Kada su u vladi, one se bave, porodicom, socijalom, manjinska pitanja itd.

Žene na svetskom nivou ne pregovaraju, ne sklapaju sporazume, ne pregovaraju o prekidu rata - **13%** su pregovaračice, **3%** medijatorke i **5%** potpisnice mirovnih sporazuma.

Udar na ženska prava - suočavamo se sa vrlo organizovanom i dobro povezanom transnacionalnom grupom za obračunavanje sa pravima.

Zloupotreba Saveta bezbednosti putem veta - svi se grčevito drže SB, gde je uloga veta izuzetno važna, za blokiranje različitih rezolucije i za Siriju, i Ukrajinu i Palestinu, zaključila je Maja.

Treća sesija

Izveštaji sa terena- svedočenja iz ratnih zona'

Sloboda, žena iz Palestine i **Lily Traubman**, mirovna aktivistkinja
Žena u crnom, pokret solidarnosti protiv okupacije Palestine, Izrael

Moderirali: *Miloš Urošević i Staša Zajović*

Sloboda je govorila o „**Gazifikaciji**“ **Zapadne obale**: 'Severni deo Zapadne obale je u katastrofalnom stanju. Izbeglički kampovi u Dženinu i Tulkaremu su delimično, ako ne i potpuno razrušeni. Preko 40.000 ljudi je raseljeno iz tih kampova. Izraelski vojnici su raselili ogroman deo kampa u Tulkaremu. Porodice su rasturene. Starija muška deca i očevi nisu zajedno sa ostalim delom porodice, jer se plaše da će biti uhapšeni. Vojnici non stop patroliraju po gradu. Izbacuju ljude, svakog trenutka izraelski vojnici mogu da upadnu u kuću, da vas izbace, rasele vas i ostanu tu ko zna koliko dugo...'

Katastrofalnu humanitarnu situaciju otežava činjenica da je **Agencija UN za palestinske izbeglice je ukinuta, a ona održava te kampove**. 'Cilj im je da unište te kampove. I da blokiraju povratak palestinskih izbeglica kojih u svetu ima oko pet miliona.'

Sloboda je opisala stanje u Vitlejemu: 'Okolo Vitlejema postoji nekoliko ilegalnih (doseljeničkih) naselja. Izraelski vojnici su postavili kamp naselje i dovode jevrejske naseljenike. Taj deo grada više neće

biti moguć za prilazak Palestincima. Sve više zatežu, stežu omče, guše nas.

Vitlejem je sa tri strane okružen aparthejd zidom. Sad sve više grade ta naselja, Vitlejem potpuno odsecaju od Jerusalima. U tom malom delu grada gde živim, vodi se neki svakodnevni život... Ne znamo šta nas očekuje. Trudimo se da živimo. Oni koji putuju na posao provode satima na ček pointima. Ljudi koji rade u Jerusalimu ne dobijaju dozvole da idu na posao' kazala je Sloboda.

Lily: Ja živim u kibucu, blizu Haife, na severu Izraela. Ja živim u Izraelu 50 godina. Došla sam iz Čilea. Moja porodica je preživela holokaust u Čehoslovačkoj. Moj otac je bio Aljendeov šef avijacije, koji je ubijen drugog dana državnog udara. Otišla sam sa ćerkom u Izrael. Bila sam od početka sa ŽUC-om. Mi smo se organizovale za vreme prve intifade (krajem 1987.), protiv okupacije, za mir.

Lily se potom osvrnula na posledice napada 7. oktobra 2023: *'Ništa ne može opravdati taj zločinački napad izraelske vojske, ni razaranje, ni ubijanje. Tada (7. oktobar 2023.) kidnapovana je 1.161 osoba, 1.600 osoba je ubio Hamas, od toga su 1163 bili civili. Do kraja oktobra, Hamas je vršio raketne napade na jugu Izraela, tu su i napadi Hezbolaha iz Sirije i Libana i Huta iz Jemena, bilo je 330.000 raseljenih iz te zone. Oni još uvek ne mogu da se vrate u svoje kuće, jer su sve razorene, izraelska vlada njima ne daje nikakvu pomoć. To je ratno stanje. Moram da kažem da su ti ljudski gubici izazvali velike traume. Na primer, moj bivši komšija je otet. Aktivisti za mir su oti i ubijeni.'*

Lily je govorila o antiratnom otporu u Izraelu: *'U ovim okolnostima, antiratni otpor je delegitimisan, takoreći je nemoguć. Oni koji su protiv rata su državni izdajnici. Oni su bili masovno hapšeni zbog svog antiratnog otpora. Neprekidno ih je ispitivala politička policija. Nama pacifistima je bilo mnogo teško da organizujemo antiratni otpor. Mnogo je onih koji su se izjasnili protiv rata, ostajali su bez posla. U antirratnim protestima obični ljudi su nas napadali, i građani i policajci su nam otilimali transparente. Najviše ih je ljutilo kada vide da nosimo 'U Gazi je genocid'. Pisali smo 'Izrael čini ratne zločine'.*

Ko je naveo Hamas da uradi to što je uradio pitala sam se više puta i šta je bio cilj?

Lily je odgovorila na sledeći način: *'Ako su mislili da će ih spasiti arapski svet, varaju se. Izrael je moćna militaristička država koja ima ogromnu ekonomsku i vojnu moć. To je vrlo jaka dehumanizovana država. Posledice tog napada su: totalno uništenje, dehumanizacija, jačanje fašističke desnice do razmere koju nismo mogli ni da zamislimo.*

Obaveštajne službe Izraela su godinama davali gomilu novca Hamasu. Oni su mislili da tako kupuju mir. Izraelci su umišljeni, misle da je obaveštajna služba Mosad najbolja na svetu, a sve se odigravalo pred njihovim očima. Represivna snaga je merila zidove da vide da lakše sruše palestinske kuće...'

Hamas je bio obećao da će vratiti sve taoce, 159 njih u zamenu za oslobađanje svih političkih zatvorenika. Sada je bilo 5.000 palestinskih političkih zatvorenika u Izraelu.

Izraelska vlada ne želi nikakav prekid rata. Izraelska vlada želi sve taoce mrtve, ne želi ni jednog živog. Ako se neko vrati živ, pričaće šta im se desilo. Desetine talaca je nastradalo od strane izraelskog oružja. Netanjahu ne sme da izgubi, jer ide u zatvor. Ako se rat završi, on gubi vlast i gotov je, naglasila je Lily.

Pitanja, komentari...

Na pitanje da li se boji da priča, Lily je odgovorila: *'Ja se ne bojim ni jedne policije. Ja svuda sve pričam. Ono što mene jako boli jeste fašizacija moje zemlje i mojih zemljaka.'*

Različite situacije u kojima se živi u Izraelu i u okupiranoj Palestini, dovode do suprotstavljenih stavova:

Sloboda: *Lily jako dobro zna da u Izraelu ne postoje civili. Svako ljudsko biće u Izraelu služi vojsku, i muškarci i žene.*

Lily: *Postoje civili i na jednoj i na drugoj strani. Ja verujem u rešenje među civilima. Ako verujemo da civili ne postoje, ja ne znam kako ćemo ovo da rešimo? Nadam se da je ovo kraj izraelske države. Mnogi civili nemaju veze sa vojskom. Ja nemam vezu sa vojskom. Ja mislim da je situacija palestinskih civila drugačija, koji su lišeni svih prava, dok palestinski građani Izraela uživaju neka prava.*

O oblicima antiratnog otpora:

'Veliki broj muškaraca neće da ide u izraelsku vojsku. Postoji prigovor savesti i ima raznih nijansi. Prigovor savesti sive boje znači da se ide kod lekara po uverenje o oslobađanju od vojske. Prigovor savesti na služenje vojnog roka postaje sve prihvaćeniji među stanovništvom.

Mnogo ljudi na javnoj sceni sve više smatraju da je nastavak rata uslov opstanka Netanjahua i da rat treba da se okonča. U Harecu (Haaretz, izraelske progresivni list) se svaki dan pojavljuju pisma vojnika koji govore da neće da služe u izraelskim oružanim snagama.

Velike su protivurečnosti u samom izraelskom društvu. *Ne postoji jedan Izrael. Ima mnogo Izraela. Ima i jednog malo drugačijeg Izraela...*

Sloboda: Ali on polako nestaje. Ovaj genocid je dokazao da je Izrael u svom korenu rasistički cionistički kolonijalni projekat.

Lily: Ja se slažem, ja to ne negiram.

Sloboda: Taj nazovi liberalni deo se ne čuje.

Lily: Na raznim mestima se protestuje protiv rata, a ne samo za vraćanje taoce. Ja ne želim da verujem da postoji samo jedno rešenje. To misle Hamas i Netanjahu. Ja mislim da ima više rešenja. *Vojna rešenja su uvek u korist Izraela. Oružanim putem ne može da se dođe*

ni do čega. Mi (ŽUC Izrael) smo se osnovale 1988. Mi nikada nismo prestale da idemo na Zapadnu obalu i to je za nas bila važna aktivnost. Ako se pođe od toga da smo svi mi u Izraelu isti, sa kim će onda da se priča?

Sloboda smatra da palestinski narod neće pristati na raseljavanje: *'Većina ljudi ne odustaje od ideje da je ovo njihov dom i da neće pristati na raseljavanje. Veliki broj porodica palestinskih hrišćana su otišli, jer su uslovi za život očajni. Ono što Izrael sada radi svim mogućim silama jeste pritisak da se palestinski narod dobrovoljno raseli.'*

O odsustvu reakcije međunarodne zajednice, Sloboda je kazala: *'Od početka marta, u Gazu ne ulazi humanitarna pomoć. Glad se koristi kao oružje za primoravanje na raseljavanje. Ljudi će ostati. U Gazi su ljudi čvrsti da ostanu. Sve dok SAD šalje oružje Izraelu, genocid neće stati. Palestinci gube veru da će međunarodna zajednica i arapski muslimanski svet išta učiniti. Glavni politički faktori ne reaguju, i ljudi gube nadu.'*

Lily: *Možda bi jedini način bio da se mi Izraelci bacimo pred vojne kamione. Mi treba da radimo zajedno. Ja želim da se nadam da će Palestinci zajedno sa nama raditi protiv rata i na dogovoru.'*

Četvrta sesija: **Dinamičke vežbe: Gde stojimo sada?**

Da li se nalazimo na pragu Trećeg svetskog rata?

- kratak rezime razgovora:

Moderirale: Gordana Radosavljević i Staša Zajović,
ŽUC Beograd

Deo učesnica/ka smatra da smo već u Trećem svetskom ratu:

'Mi smo trenutno u Trećem svetskom ratu, koji je počeo sa koronom. Mi smo sada u drugoj fazi' (Slavica, Kruševac); 'Treći svetski rat je budućnost koja je već počela. Svetska kapitalistička elita počela da kontroliše većinu ljudi osiromašenjem i bolestima' (Snežana, Kraljevo); '70% građana sveta kaže da smo na pragu Trećeg svetskog rata. Ratovi se događaju' (Fahrudin).

Najveći broj učesnica/ka smatra da su ubrzano naoružanje i sve veća izdvajanja za tzv. odbranu najveća pretnja miru:

'Evropa izdvaja ogromne pare na naoružanje što znači da će biti rata' (Andrijana, Kruševac);

'Imamo masovno naoružavanje. Države se pojedinačno masovno naoružavaju' (Lejla, Sarajevo); 'Većina država povećava budžete za odbranu' (Snežana, Beograd).

Razni vidovi rata se već vode širom sveta...

Rat bogatih protiv siromašnih; strukturno nasilje; rat na nivou zajednice; izvoz ratova u Treći svet : 'Imaćemo rat između jačih i slabijih' (*Sead, Novi Pazar*); 'Možda se neće desiti objava rata, nego će organizovano strukturno nasilje u nekom trenutku mnogo više eksplodirati' (*Nađa, Beograd/Kruševac*); 'Ratovi se izvoze u zemlje Trećeg sveta. Smanjila se opasnost od svetskog rata' (*Tanja, Beograd*); 'Rat je već na nivou zajednice' (*Zorica, Novi Sad*); 'Moćnicima više odgovaraju lokalna žarišta, nego svetski rat jer bi došao do njih' (*Radmila, Sarajevo*); 'Pitanje je da li ćemo ratovati protiv bogataških struktura ili ćemo ponovo ratovati između sebe' (*Nikola, Beograd*); 'Ne znamo da li će rat biti između nacija ili između klasa. Možda će biti rat oligarha protiv svih nas. Prvi put imamo digitalni rat kao u Jugoslaviji' (*Andrijana, Kruševac*).

Rat za resurse – rat protiv prirode: 'Mi imamo sve manje resursa, sve manje hrane i vode' (*Sead*); 'Nema više bogatih država, ima bogatih pojedinaca. To je nastalo pljačkanjem prirodnih resursa' (*Snežana, Kruševac*); 'Velike sile se još nisu napljačkale prirodnih resursa. One proizvode strahove' (*Svetlana, Vlasotince*).

Preteći znaci rata: jača desnica na svim nivoima; spin diktatori (egomanijaci, psihopate, sociopate...) poseduju neograničenu moć; ubrzano se urušava međunarodni poredak: 'Na vlasti je desnica čija je logika proizvodnja oružja i profit, a uz to ide i manipulacija' (*Nela, Zagreb*); 'Ja ne znam da li je do sada na svijetu bilo ovakva količina ludaka koji odlučuju o nama i našim životima, koji su moćni i nepredvidivi. Nepredvidivost je opasna' (*Mima, Priboj*); 'Izbor političara je katastrofalan, ljudi sa izmenjenim ponašanjem' (*Slavica*); 'Mi nemamo poredak. Ja ne znam da se ikada mijenjao poredak u svijetu bez rata. UN ne funkcionišu' (*Lejla*); 'Nema svetskog poretka koji neke stvari čuva' (*Nađa*).

Da li se plašimo nuklearnog rata? – druga vežba

U nastavku je bilo reči o istorijatu nuklearnog rata (Hirošima, Nagasaki, 1945.); Kubanska raketna kriza (1962.), nuklearne sile danas – pretnje nuklearnim ratom danas itd.

Odgovoriti se mogu rezimirati na sledeći način: 'Mi svi očekujemo da će početi nuklearni rat';

'Nuklearne bombe dolaze na kraju ratova' itd.

(Transkript: Miloš; obrada: Staša)

DISKUSIONI KUTAK: „KUDA I KAKO DALJE“

Pobunjena Srbija – studentski, građanski, prosvetni, poljoprivredni, ekološki: protesti, blokade, marševi...

Govorili akteri/ke:

Nikola Trajković, student Filozofskog fakulteta, Beograd/Zaječar

Dušan Kokot, predsednik Nezavisnog sindikata prosvetnih radnika Srbije

Slobodan Sadžakov, profesor Univerziteta u Novom Sadu

Radivoje Jovović, Fakultet za pravne i poslovne studije 'Lazar Vrkatić', Novi Sad, pokrajinski poslanik

Vladimir Jevtić, profesor istorije, aktivista Mreže ŽUC-a, predsednik Izvršnog odbora opštinske organizacije Stranke pravde i slobode, Bajina bašta

Moderirali: Ljiljana Spasić, Grupa za građansku akciju, Pančevo, Mreža ŽUC-a i Nikola Krstić, slobodni novinar, Beograd

O učincima, uspesima, dostignućima studentskih protesta:

- *Proces direktne demokratije - plenumi imaju autonomiju- proces zajedničkog učenja;*
- *Studentski pokret je stekao veštine tehničke organizacije - sada imamo jedan ogroman broj ljudi koji se organizuje, što do sada nikada nismo imali, to je to najvažnija stvar.*
- *Organizovanje na nivou lokalnih zajednica - svi smo se složili da je važno da odemo u naše lokalne zajednice tj. da se studenti, koji nisu iz univerzitetskih centara, vrate u svoje gradove, da tu pravimo akcije; vidljivost promena – tek organizovanjem na lokalnu, uspeo sam da vidim pravi učinak ovih protesta i to razlikuje ovu situaciju od prethodnih pobuna (Nikola, Zaječar/ Beograd)*

- *Proces obrazovanja, učenja za demokratiju: iz faze ubrzane transformacije, iz pretpolitičkog prelazimo u političko društvo – naši građani sada shvataju, sazrevaju ubrzano šta je sve to što ne znaju, a što treba da nauče (Radivoje, Novi Sad);*
- *Istrajnost: studenti tri meseca održavaju proteste i neočekivano je bilo da naprave tako masovne proteste - Novi Sad, Kragujevac, Niš, Beograd. Zato su tako popularni. U januaru se pojavljuju studenti i tada se protesti omasovljuju. Mi sada imamo oko 2.000 ljudi. To je oko 15% stanovništva. (Vladimir, Bajina bašta)*
- *Interetnička solidarnost: 'prvi put, studenti su uradili ono što niko nije uradio - povezivanje sa Novim Pazarom. Tamošnje (bošnjačko) konačno se osećaju kao deo ove države, koja je činila velike nepravde prema njegovom stanovništvu (Nikola Krstić, Beograd); Ovo obostrano priznavanje na nacionalnom nivou manjine kao ravnopravnog faktora, priznavanje manjine ove države kao svoje, to je nama jako bitno (Sead, Novi Pazar)*
- *Emocionalna i moralna vrednost studentskog pokreta: 'Studenti su nam vratili vjeru, ljubav, nadu, radost, suze. Ja to nisam doživjela do sada. Moje je pravo da imam emociju, oduševljenje i ljubav za studente. Prosvetni radnici su sjajna podrška studentima. U mom gradu, prve u koloni su učiteljice, nastavnice, profesorke (Marta, Priboj na Limu).*
- *Solidarnost: 'Mi smo izašli na trgove zahvaljujući maturantima. Oni su nas izveli na Priključivali su nam se građani i građanke' (Snežana, Kraljevo).*

O pobunama prosvetnih radnica/ka – dometi, problemi...

Dušan Kokot:

- *Kao sindikalna organizacija 20. januara, kada su počele one silne pretnje, dd tog 20. januara pa do sada, borba traje neprekidno. Prosvetni radnici su trpeli pritisak malo duže, malo žešće poslednjih desetak godina: svaka kritička misao u ovakvom društvu pokušava da se ubije i to je kod prosvetnih radnika i dovelo do masovne pobune.*
- *Prosvetni radnici su proteklih meseci uzeli natrag svoje dostojanstvo - posle mnogo godina i mnogo patnji omalovažavanja od jednog dela društva, gde smo stalno bili targetirani kao oni koji odmah saviju kičmu, koji odmah ustuknu, odmah pobegnu, pokazali da to nije tačno.*
- *Režim je i protiv znanja i obrazovanja – prosvetni radnici će nastaviti borbu - političkom artikulacijom ponovo da se cilj vrati u fokus i da će prosvetni radnici nastaviti tamo gde su stali. Državu apsolutno ne interesuje da li škola radi ili ne, da li će učenici da steknu neko znanje ili ne.*

- *Nedostatak šire društvene podrške prosvetnim radnicima* - i tada i sada nedostaje šira podrška i to je potpuno jasno i očigledno. Prosvetni radnici su počeli da se osećaju kao gladijatori u areni, kojima neko aplaudira za borbu koju oni vode.
- *Društvo se nepovratno promenilo, napravilo je ozbiljan iskorak i sigurno je participacija građana od ključne važnosti.* Kada govorimo o pobuni prosvetnih radnika, mi zapravo pričamo o pobuni građana.

O građanskim protestima (zborovima) – dostignuća:

Zaječar: pre nedelju dana bio je prvi zbor na kome je bilo 400 ljudi; odmah smo organizovali radne grupe, od kojih je najvažnija o zaštiti životne sredine (Nikola)

Novi Sad: Zborovi su sjajna stvar sa stanovišta povećanja građanske participacije, razvoja građanske svesti, ali sada ljudi konačno počinju da shvataju koliko je teško upravljati zajednicom.

Bajina bašta: 'Mi sada organizujemo građanski zbor pa ćemo da vidimo u kom smeru će to da ide' (Vladimir)

Priboj na Limu: . Žene su te koje organizuju sve zborove. U mom gradu, prve u koloni su učiteljice, nastavnice, profesorke. Ja živim u brutalnoj radikalnoj vlasti' (Marta).

Ograničenja, zamerke, kritičko preispitivanje studentskih protesta...

- *Deifikacija novih aktera* - studenti su novi bog - fantastični su, predivni su i doneli su nam ljubav i solidarnost, ali ih ne možemo posmatrati kao unisonu kategoriju (Radivoje).
- *Ograničenja direktne demokratije* - već 2.500 godina to ne funkcioniše, izuzev u jednom broju mikrodruštava i na mikro planu. Direktna demokratija može biti fantastičan korektivni faktor unutar institucija predstavničke demokratije (Radivoje).

- *Mitologizacija studenata, neka vrsta novog jednogumlja studentskog pokreta i sužavanja mogućnosti da diskutujemo slobodno i otvoreno - da to bude možda u formi okruglog stola, ali da se više čujemo. Važno je da ne pristajemo više na tu dobrovoljnu infantilizaciju i da pokušamo da sagledamo stvari pošteno, otvoreno - infantilizaciji su podlegli i profesori. Estetizacija protesta, a ne politizaciji protesta 15. marta u Beogradu' (Slobodan, Novi Sad).*
- *Rizik od odsustva i straha od političke artikulacije od strane studentskog pokreta: 'Studentske zahteve ova garnitura neće ispuniti. Prvi korak jeste promena vlasti' (Vladimir, Kokot, Radivoje...); 'Zašto je svako pominjanje u javnom prostoru političke artikulacije studentske pobune, uvek dođemo do toga da se to ne sme spominjati. Postoji strah od političke artikulacije. Ja sam imao neki sukob sa nekim studentima iz Novog Pazara' (Fahrudin. Novi Pazar);*
- *Ograđivanje od političkih partija, od NVO i drugih društvenih aktera: 'Ljutim se na studente zbog njihovog ograđivanja od stranaka. To ide na ruku toj stigmatizaciji, ostrakizmu i diskriminaciji stranaka' (Snežana, Beograd); 'Članovi političkih stranaka su po Srbiji targetirani od strane režima vrlo često. Mi osećamo kao neke pariže, jer ne dobijamo podršku' (Vladimir); 'Studentski pokret tim ograđivanjem od političkih stranaka, pokazuje neku vrstu moralne čistote, ali i to ima svoju granicu' (Kokot);*
- *Nacionalistička ikonografija studentskih protesta: 'Ja sam članica kolektiva Bubnjarke sa ulice. Mi smo svirale na pozive plebuma. Nama su prilazili studenti na Slaviji, naručivali pesme i meni je taj deo karnevalizacije ok. Naručili su nam Marš na Drinu, ali smo se mi dogovorile da nećemo. Šta da radimo sa zastavama? Nema predaje zastava (ili: Kosovo je deo Srbije) studenti kažu da ona nije ideološka, pa je dozvoljena. Šta mislite, na koji način možemo da utičemo da tih zastava ne bude, a kako da pravimo prostor da zastava duginih boja može da šeta, a da se ne bojimo?' (Nađa, Beograd); 'Vlada Arsenijević je izbačen zato što ima palestinsku i ukrajinsku zastavu, a da se neki tamo barjaktar šeta sa šajkačom i kokardom' (Snežana, Beograd);*

Konkretni predlozi – sinergija, ukrštanje raznih vidova borbe...

- *Uzajamna podrška je neophodna i protiv satanizacije političke opozicije i sindikata da stanemo jedni uz druge, da prevaziđemo sve razlike (Radivoje); Moramo da ukrštamo različita rešenja i razne vidove borbe' (Staša).*
- *Okrugli sto ili ekspertska vlada za promenu vlastu i izgradnju institucija: 'Ako postoji tu saglasnost, onda će možda uspeti i generalni štrajk. (Radivoje, Kokot, Slobodan...).*

- Okupljanje oko najmanjeg zajedničkog imenitelja: 'Moraće da se napravi okrugli sto čitavog pobunjenog društva, gde će se izneti zahtevi, recimo za prelaznom, privremenom vladom. To je realno i moguće. To je najmanji zajednički imenitelj oko koga svi možemo da se okupimo' (Vladimir) itd.

"Prognanici" - promocija zbirke poezije **Ramiza Berbića**, pjesnika, pjevača, mirovnog, internacionalističkog aktiviste...

Predstavljali: Lino Veljak, Dragan Protić/Prota,

Fahrudin Kladničanin, Jadranka Miličević, Ramiz Berbić

Nedelja, 6. april

Pamtimo: početak opsade Sarajeva – ubijanja grada, ljudi... (6.4.1992.)

Miloš Urošević, ŽUC, Beograd

Međunarodne vesti – internacionalistički bilten

– Staša Zajović i Tanja Marković

Dogovori o zajedničkim aktivnostima u narednom periodu (poslato učesnicama/ima odmah posle sastanka Mreže)

Evaluacija

Emotivna bliskost, moralni principi, bezbedan, siguran prostor:
 'Naša bliskost može da se opipa. Tako je dobro bilo' (*Rada, Sarajevo*);
 'Vi melem za moju dušu. Ja ne bih imao znanje, ni hrabrost, ne bih bio poučen da se na ovakav način pojavljujem i da se sa ovakvom žestinom suprotstavljam. To je zahvaljujući vama. Vi ste moj oslonac. Ja nemam drugi oslonac. Svi mi verujemo u ponos i slobodu. Za to treba stisnuti petlju. Ja ne ne bojim' (*Ramiz, Donja Obodnica/Tuzla*);
 'Ovi susreti su nešto čarobno za mene. Situacija u svetu je zastrašujuća, sve je gore i gore. Ovdje se održava odlučnost da se tome su-

protstavi po svaku cijenu. Ima neke snage u toj našoj slabosti. To je ono što mene održava' (*Boris, Zagreb*); 'Postoji sigurno mjesto. To sigurno mjesto je nada. Važno je da svi mi gradimo ta sigurna mjesta' (*Ljupka, Kotor*); 'Meni su ŽUC nešto posebno. Postao sam deo zajednice posle godinu dana. Promjenio mi se život. Super mi je. U Ljubljani ne mogu da pronađem ovakve ljude da se sa njima osjećam kao među svojim. Pronašao sam svoju ljudsku političku grupu' (*Andraž, Ljubljana*); 'Kada sam ovde, mi dišemo isto. Osećamo se sigurno, bezbedno. Naše okruženje gde možemo da budemo svoji i slobodni. Ja jedino ovde mogu da budem ono što jesam' (*Nadežda, Kruševac*);

'Meni je ovo od najboljih, najemotivnijih, najdrugarskijih sastanaka. Za mene je sve fenomenalno. Ne mogu ništa da izdvojim, sve je vrhunski. Uigrano, kompaktno. Teme su teške i važne. Svi mi zajedno smo ovde i to mi je važno' (*Manda, Sombor*); 'Pretvaramo se u terapijsku grupu. U njima žene znaju da kažu da im je bilo dobro. Dobra grupa je kao bajka. Uz nju se pričaju priče. Bilo nam je toplo oko srca. Dobra grupa nas prihvata onakve kakvi jesmo' (*Marijana, Zagreb*).

Odlično osmišljen program, zajedničko učenje, sučeljavanje mišljenja-kritičko preispitivanje, internacionalizam: 'Dragoceno je svo znanje koje sam ovde čuo' (*Silvester, Novi Sad*); 'Ovde se baš učilo i to je nešto što je drugačije nego na drugim skupovima' (*Katja, Ljubljana*); 'Sve je teklo lagano, nije bilo opterećujuće, iako je bilo puno sadržaja' (*Nela, Zagreb*); 'Važan je taj obrazovni deo. Ja učim i dobijem korisne informacije' (*Slobodan, Novi Sad*); 'Važno mi je da kažem da je sastanak bio svež. To je maestralno urađeno. Sačuvana je obrazovna linija sastanka. Virtuelno se ugibao u kontekst i pustio šta se dešava spolja, a to nije uzdrimalo tradiciju modela učenja' (*Zorica, Novi Sad*); 'Ovo je zapravo jedna škola aktivizma. Ovo je za mene jedna škola. Samo sam čekao da čujem ko će šta da kaže. Učimo jedni od drugih i kroz znanje i kroz iskustvo. Važno je da se čujemo. Nastavljamo. To je bitka koja traje' (*Prota, Beograd*); 'Program je bio odlično osmišljen. Imali smo puno toga da naučimo' (*Nadežda*).

Od tema na ovom sastanku Mreže, najviše interesovanja su izazvale teme vezane za **Palestinu, za studentski pokret, seksualno nasilje na Kosovu, promocije knjiga, međunarodne vesti itd.**

(Integralni izveštaj sa Sastanka Mreže (40 str.)
možete naći na sajtu ŽUC-a)

OBRAZOVNI PROGRAMI, MIROVNI SUSRETI

- pored već navedenih, u ovom izveštajnom periodu realizovani su, u okviru Mreže, i sledeći programi (ženski mirovni aktivizam, mirovni susreti, feministički diskusioni kružoci itd.). Navodimo ih hronološki:

25. januar, Ljubljana

25. januar, Ljubljana – Drugarski susret

U organizaciji ŽUC, Beograd i PLAC, Ljubljana. Događaju je prisustvovalo **35** osoba iz Slovenije (Ljubljana, Maribor, Sežana, Ptuj); Hrvatska (Zagreba) iz Srbije (Beograda, Novog Sada, Novog Pazara).

U prvom delu susreta bilo je reči o **O studentskoj pobuni u Srbiji, moderirali: Fahrudin Kladničanin**, Akademska inicijativa 'Forum 10' i **Staša Zajović**, Žene u crnom, Beograd

U debati u kojoj su učestvovali: Slobodan Sadžakov, filozof, Novi Sad, Lino Veljak, Beograd/Zagreb, kao i brojni aktivisti/kinje iz Srbije, Slovenije, Hrvatske bilo je reči o raznim aspektima studentskih protesta (značaju, razmerama, uticaju, izazovima, odnosu prema drugim društvenim akterima (građanstvo, političke partije...) itd.

U drugim delu susreta održan je razgovor O (Ne) vidljivoj SFR Jugoslaviji. U dinamičkoj vežbi o asocijacijama na SFRJ učesnici su se najviše referisali na pozitivno proživljeno socijalističko iskustvo: *socijalno-ekonomska dostignuća* (infrastruktura, fabrike, školstvo, zdravstvo, radnička odmarališta, radnička prava, radnički saveti, ženska prava, abortus...); *zajedništvo/multietničnost* (dom-domovina, identitet, bratstvo i jedinstvo, omladinske radne akcije, pripadnost...); *sloboda kretanja – mir* (bezbednost, bezbrižnost, sloboda...); kulturna politika (jugo rok muzika, domovi kulture...), a na planu međunarodne politike naglašena je nestvrstanost, ugled SFRJ ('crveni pasoš'). Od negativnih asocijacija navedeni su represija i diskriminacija nad albanskom zajednicom na Kosovu.

U nastavku razgovora bilo je reči o kulturnim, političkim vezama i alternativama izvan institucionalnog okvira (Praxis, Korčulanska ljetnja škola, prve ženske autonomne inicijative- Jugoslovenska feministička mreža, antimilitarističke inicijative...) o čemu su govorile/i: Lino Veljak, Nela Pamuković, Staša Zajović, Andraž Rožman.

Treći deo: Slavimo i poštujemo antifašističko nasleđe iz NOB-a, afirmišemo vrednosti antifašizma i internacionalističke solidarnosti – projekcije dokumentarnih filmova Grupe za video aktivizam Žena u crnom o antifašizmu. Susret je završen zajedničkom večerom, druženjem u PLAC –u.

11. februar 2025.

Ženski mirovni susret, 11. februar 2025. – Potočare/Srebrenica

U organizaciji Žena u crnom, 11. februara 2025. aktivistkinje Ljiljana Radovanović, Melanija Aleksić i Violeta Đikanović, posetile su Bosansku kuću – Dom za stara lica 'Hatidža Đida Mehmedović' u

kojem žive žene čiji su muški srodnici (sinovi, muževi, braća, očevi...) ubijeni tokom genocida u Srebrenici. Sa nama su išle umetnice/i: Ana Adamović, Branislava Stefanović i Milica Pekić, iz umetničkog kolektiva *Kiosk tim* i Dragan Protiv Prota/Škart.

Susret se sastojao od više segmenata:

Memorijalni centar Potočare – na groblju/mezarju položeno je cveće kod spomenika žrtvama genocida. Svakog 11. u mesecu majke Srebrenice održavaju obred molitve/klanjanja na mezarju Memorijalnog centra. Po završetku ovog čina, pozdravile smo se sa Srebreničankama, a umetnice iz Kiosk tima su se upoznale sa njima i zadržale smo u razgovoru sa njima.

Bosanska kuća – tamo smo se srele sa ostalim ženama u zajedničkoj 'dnevnoj sobi' (Doma za starija lica). Bilo nas je oko dvadesetak (20), a ubrzo potom su nam se pridružile i doktorka i medicinska sestra koje su sa nama ostale do kraja posete.

Nakon upoznavanja predstavljena je publikacija 'Ženska posla'

- Ana, Branislava i Milica su predstavile svoju knjižicu *'Ženska posla'* – priče nastale kao rezultat susreta sa ženama u gradovima i selima širom Srbije, u kojima su žene svedočile o svojim iskustvima i načinima preživljavanja. Branislava je čitala delove tih svedočenja i time inspirisala žene u Bosanskoj kući da progovore o svojim iskustvima preživljavanja od detinjstva i o periodu u kojem su zasnovale svoje porodice. Žene su bile jako aktivne i svaka je pričala o tome šta je sve radila u životu (obrađivala zemlju, čuvala stoku, kuvala, gajila duvan, podizala decu...). Rekle su da im taj rad nije bio ni priznat ni plaćen. Pričale su o naporima da pronađu vreme za sebe i za druženje u tim surovim seoskim uslovima. Safija je rekla da 'sve žene na svijetu imaju iste poslove...'

Zajedničko instaliranje izložbe fotografija - Violeta, Prota, Milica Brana i Ana su priredile izložbu fotografija sa akcije 6. decembar – Međunarodni dan borbe protiv femicida (Beograd, 6.12.2024.). Violeta je objasnila zašto se u celom svetu obeležava taj dan (zašto se obeležale: sećanje na četiri hrabre sestre Mirabal iz Dominikanske Republike koje su ubijene 1960. Od strane diktatorskog režima u toj zemlji, nakon toga je masovnim narodnim ustankom srušen diktatorski režim. Na predlog feministkinja iz cele Latinske Amerike Ujedinjene nacije su 25. novembar službeno potvrdile 1999. – svetski ženski pokret ih obeležava u okviru manifestacije *'16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama'* (25. novembar – 10. decembar). U okviru tog dana obeležava se i **Međunarodni dan borbe protiv femicida (ubijanja žena)** - Žene u crnom su u saradnji sa Autonomnim ženskim centrom, iz Beograda i kao i prethodnih desetak godina udruženje žena 'Anima' iz Đulića (BiH), aktivno su učestvovala u akciji na Trgu Republike. U akciji su učestvovala i učesnice regionalnog sastanka Ženskog suda: feministički pristup pravdi iz Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, kao i aktivistkinje Mreže Žena u crnom.

Fotografije sa Regionalnog sastanka Ženskog suda – feministički pristup pravdi – 6, 7. i 8. decembra u Radmilovcu kod Beograda.

Rođendansko slavlje - nakon programa poslužile smo tortu za Nurin i Refijin rođendan i nastavile da se družimo. Prota je recitovao i pevao dve pesme: *Snadi se* i *Svaki dan* (posvećen 8. martu). Prota je poslao tekstove pesama uz sledeći tekst: 'Susret sa drugaricama iz Srebrenice bio je zajednička priča o iskustvima žena na društvenoj margini. Žene u staračkom domu, i same izmeštene iz porodičnih zajednica, pričale su nam o svom životu i. zajedno sa nama, čitale o praksama drugih žena iz knjižice ŽENSKA POSLA. Tokovi razgovora bili su osveživani poezijom, nastalom na radionicama širom Jugoslavije. Pesma SVAKI DAN, izvedena zajedno sa svim prisutnim ženama, kao pesma osnaženja i zajedničke borbe za ljudska prava.'

Poseta udruženju 'Pokret Majki enklava Žepe i Srebrenice' – tamo smo sa Munirom Subašić i ostalim članicama Pokreta ostale u veoma prijatnom susretu dva sata. Valja napomenuti da sa ovim udruženjem ŽUC održava kontakte od 1996.- neprekinuta nit ppriateljstva, uzajamne podrške, saradnje.

Pamtimo antiratni otpor – mirovni susret, ADA/Vojvodina, 25. april 2025.

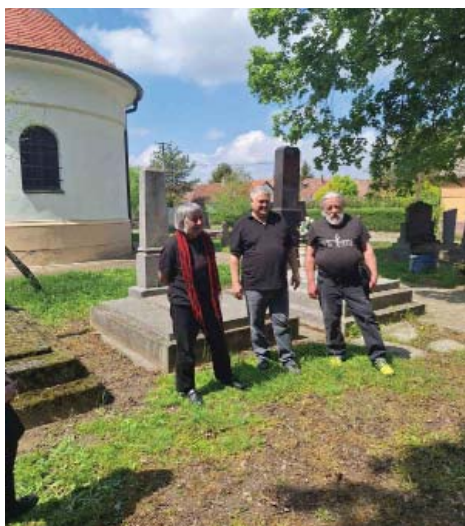
26. aprila 2025.

26. aprila 2025. godine navršavile su se tri godine od smrti **Ištvana Vebel/Ištvan Pišta Vebela** (1945.-2022.), našeg antiratnog druga. Zajedno sa suprugom **Verom Vebel Tatić** (1943.-2020.) Ištvan Pišta Vebel je pokrenuo i organizovao antiratne proteste u Adi i generalno u Potisju i u Vojvodini. Njihov doprinos je bio ogroman u pomoći pobunjenicima protiv rata (dezerterima, prigovaračima savesti, izbeglicama i svim drugima koji su odbijali učešće u ratu). Ištvan i Vera su uspostavljali mostove mira i solidarnosti među građankama i građanima svih etničkih i državnih pripadnosti.

Na ovom mirovnom susretu učestvovalo je osam **(8)** aktivistka/kinja iz: Pančeva, Trešnjevca, Sombora i Beograda.

Odavanje pomena na groblju – sećanja na Ištvana i Veru Vebel

Pobunjena zemlja: kuda idemo sada? - razgovor u restoranu Galiba čarda

Tokom zajedničkog promišljanja o protestima, blokadama, marševima, šetnjama, građanskoj neposlušnosti – studenata, srednjoškolaca, građanstva, poloprivrednika, prosvetara, sindikata u Srbiji, učesnici/e su kazali da su najvažnije vrednosti pobune:

Istrajnost, hrabrost, oslobađanje od straha...Međutim, izražena je bojazan od jačanja represije od strane režima, da je veoma teško pokrenuti generalni štrajk, da su manjinske stranke (posebno je naglašena negativna uloga mađarske partije SVM) kao produžene ruke režima. Iako je izražena neizvesnost u pogledu ishoda i rezultata pobuna, svi su se saglasili da se radi o ireverzibilnom procesu koji će dovesti do promena...

Odlazak u Bečej – solidarna poseta Juliji Teleki, antiratnoj aktivistkinji

Ženski mirovni aktivizam, Đulići, Bosna i Hercegovina

Obrazovni program koji udruženje građanki „Anima“ iz Đulića i Žene u crnom, Beograd organizuju od početka 2016. godine. Susreti u okviru Ženskog mirovnog aktivizma jačaju povjerenje, uzajamnu podršku i solidarnost, šire prostore ženske autonomije i samopouzdanja. I ovaj susret je nastavak dugogodišnje saradnje, prijateljstva, uzajamne podrške i zajedničkog rada „Anime“ i ŽUC-a.

Đulići, 28. april - Na tridesettrećem ciklusu (33) radionica održanim u prostorijama udruženja Anima učestvovala su **23** žene iz sledećih mesta: Đulići, Šetići, Živinice, Kaldrani, Donja Grbava, Dubrave, Grbavci, Glumina, Kučić kula, Dardagani, Jusići, Klisa, Beograd.

Od radionica izdvajamo:

Iskreno o sebi i o drugima: koje osobine najviše cijenim kod sebe? Kod drugih?

Najviše žena se opredelilo za sledeće najbolje osobine kod sebe: odgovornost i iskrenost, potom solidarnost, praštanje, poštenje, upornost, tolerancija, pravdolubivost itd.

Što se tiče iskrenosti, razgovor je pokazao da je to poželjna, ali veoma 'rizična' osobina, jer sobom nosi ozbiljne posledice: zameranje i porodici, zajednici. Razgovarale smo u iskrenosti prema drugima, prema sebi i prema zajednici i pokazalo se da je ta osobina izuzetno važna, ali da se ne praktikuje u životu.

U nastavku smo razgovarale o **praštanju** na osnovu primera osuđenih ili optuženih ratnih zločinaca: *Radoslava Krstića*, osuđenog za genocid u Srebrenici na 35 godina zatvora i njegovog izvinjenja žrtvama genocida. Većina žena smatra da je to 'proračunat' čin kako bi mu smanjili zatvorsku kaznu. Žene smatraju da 'niko od srebreničkih žrtava ne bi oprostili R. Krstiću.

Optuženici za ratne zločine počinjene nad bošnjačkih civilima (1992.)

– na suđenjima pred Sudom BiH niko od optuženih nije izrazio žaljenje ili pokajanje. Međutim, neki od svedoka srpske nacionalnosti su izrazili 'saučešće i bilo nam je drago jer je priznat zločin i jer tako pokazuje da želi da rehabilituje sebe i svoju ljudskost' (Šaha). Drugi svedok je izrazio takođe žaljenje 'bez obzira na posledice u svojoj zajednici, sigurno će se od njega distancirati. Vjerovatno je to uradio jer ga grize savjesti' (Zarfa).

Učesnice smatraju da je najvažnije da je javno priznanje zločina važan čin jer više od 30 godina negiraju zločine koje su počinili.

Zanimljivo je da su u ovom kontekstu neke žene pomenule opraštanje u religijskom kontekstu i kao primer 'pravog vjernika' navodile su Papu Franja, koji je nedavno preminuo.

O suđenjima pred Sudom u Bosne i Hercegovine: Kako doživljavate suđenja? Da li ste zadovoljne odnosom prema vama na Sudu? Da li vam svjedočenja na Sudu oživljavaju traume? Imate li povjerenja u to da će biti zadovoljena pravda?

Suđenja su počela jula 2024. i održavaju se čak više puta mesečno, više desetina žena je već svedočilo pred sudom. To iziskuje ogroman fizički napor (u istom danu odlaze iz svojih sela u Sarajevo i vraćaju se kući), a prvenstveno **duboke traume**, o kojima su mnoge žene govorile:

'Na suđenju mi je sve oživjelo iako sam prošla mnoge radionice psihološke podrške. Nadam se da ću dobiti neku satisfakciju i da će se otkriti krivci' (Nusreta); 'Svako novo svjedočenje, bude sjećanja na ono što sam preživjela. Kao da padam u ponor, mislila sam da sam jaka, ali sam gubila tlo pod nogama, osjećala sam gušenje. Ipak mi je najvažnije da se prizna zločin, dužina kazne mi nije važna. Ako neo sude zločin postoji opasnost da se zločin ponovi. Važno je da se imenuje zločin, da se zajednica iz koje dolazi zločinac distancira od njega. Nažalost, tome se ne nadam jer te zločince slave, a političarima ne odgovara pravda' (Šaha); 'Mene najviše vrijeđa prezir optuženih prema žrtvama' (Lutvija).

Većina je saglasna da je najvažnije što su pokrenuti sudski postupci, ali da na suđenju nema prostora za žrtve, već prvenstveno za optužene i njihove adbokate:

'Samo podizanje optužnice posle 32. godine je ključno, ali naši svjedoci zločina su poumrli. Optuženi su pravi šljam, najgora bagra. Oni čak prije suđenja pjevaju one iste pjesme kao i u 1992. kad su vršili zločine. I to pokazuje koliko se malo stvari promijenilo. Zabrinjava me i to što su na sudu samo izvršioci zločina a ne naredbodavci i time se štiti država koja je organizovala zločine – Srbija. Advokati nas prave ludima: stalno pominju da su počinio zločina pripadnici nekih paravojski a mi znamo da je to regularna vojska iza koje stoji država Srbija' (Suvada).

Sve žene su iskazale upornost da i dalje idu na suđenja i da neće prestat i da se bore za pravdu: 'Mi smo neumorne, činimo sve što možemo, to je naš doprinos pravdi' (Safeta).

Tokom razgovora o reparaciji, neke žene smatraju da su najvažnije **simboličke reparacije** (memorijali, javna priznanja zločina, upoznavanje mladih sa zločinima iz 90-ih).

Što se tiče materijalnih reparacija, mišljenja žena su podeljena – neke bi uzele odštetu i odmah ih dale u humanitarne svrhe, dok su druge izričito protiv materijalnih reparacija ('Nikad ne bih uzela, jer oni ne mogu da plate novcem život mog oca' itd).

Što se tiče aktuelne situacije u BiH, žene smatraju da je na delu psihološki rat, da predsednik Republike Srpske (M. Dodik) zajedno sa predsednikom Srbije (A. Vučićem) izazivaju **nestabilnost u BiH, ali da ih brine globalna nestabilnost nakon dolaska na vlast predsednika SAD (Tramp):**

'Osjećam se uznemireno, živim u strahu, nikad mi nije bilo lošije od 1992' (*Ramiza*).

'Zastrašuju na, izluđuju nas, ovo je kao neka vrsta tihog etničkog čišćenja jer svaki put kad porastu tenzije, bošnjačko stanovništvo užasno se uplaši, mnogi odu na neko vrijeme u Sapnu (najbliže mesto u Federaciji BiH)' (*Alma*).

Proteste (studentske, građanske) režim u Republici Srpskoj i Srbiji koriste kao oruđe zastrašivanja i specijalnog psihološkog rata:

'Režimski mediji Republike Srpske i Srbije koje gledamo sve prebacuju na student – optužuju ih za tenzije, nazivaju iz huliganima, nasilnicima, a mi znamo da je to laž, ali nas plaši šta se može desiti studentima' (*Ismeta*).

Solidarnost i podrška sa pobunjenim studentima u Srbiji: 'Najviše nam se kod njih sviđa solidarnost, zajedništvo, odgovornost' (*Razija*); 'Studenti poštuju ljudska bića a ne nacije i vjere' (*Lutvija*); 'Najviše mi se dopalo zajedništvo i poštovanje između srpskih i bošnjačkih studenata u Novom Pazaru' (*Fatima*); 'Studenti šire bratstvo i jedinstvo' (*Enesa*).

U završnoj sesiji dogovorile smo se vrlo konkretno o aktivnostima u narednom periodu.

SOLIDARNOST JE NAŠA SNAGA

Akcije solidarnosti – sa pripadnicama/ima ugroženih i obespravljenih manjinskih zajednica (socijalno-klasnih, etničko-rasnih, seksualnih), građanima/nkama čija su ljudska prava (radna, obrazovna, kulturna), ugrožena.

Solidarnost sa ratnim izbeglicama: Žene u crnom su započele 2013. kada su organizovane solidarne akcije protiv rasističkih napada koji su kulminirali krajem 2013 godine i od tada pa do sada Žene u crnom organizuju mnoštvo aktivnosti, o čemu možete naći informacije na sajtu Žena u crnom. Aktivnosti solidarnosti su međusobno isprepletene, istovremeno uključuju više dimenzija – mirovnu, humanitarnu, umetničko-aktivističku, informativnu...

Direktna pomoć i podrška na terenu:

Solidarna podrška i pomoć palestinskim izbeglicama iz GAZE:

ŽUC je uspostavio kontakte od marta 2024. sa izbeglicama koje su stigle iz ovog ratnog područja:

1.februar, 11. i 27. april 2025.- Solidarne posete u Jakovu, kod Beograda gde žive palestinske izbeglice.

Solidarnost sa ruskim izbeglicama - Vodič za rusku zajednicu u Srbiju

U okviru projekta sprovedeno je online istraživanje putem anonimnog upitnika, a rezultati su korišćeni za izradu sveobuhvatnog vodiča namenjenog ruskoj zajednici u Srbiji. Ovaj vodič pruža informacije o pravima, korisnim kontaktima i praktičnim savetima za integraciju i pravnu zaštitu.

Metodologija istraživanja

Upitnik se sastojao od deset pitanja koja su predstavljala različite situacije, a učesnici su trebali da označe svaku situaciju u kojoj su se našli. Istraživanje je sprovedeno anonimno, a distribucija upitnika obavljena je preko Telegram grupe – “Антивоенная Сербия”, najveće online grupe koja okuplja aktiviste i protivnike rata među ruskom zajednicom u Srbiji, sa više od 4.000 članova. Upitnik je popunilo 569 osoba.

Rezultati istraživanja:

- 64% ispitanika ima manjak znanja o svojim pravima u Srbiji;
- 60% praktikuje neki oblik autocenzure i ne oglašava se javno iz straha za svoj status u Srbiji;
- 68% oseća strah od učešća u javnim okupljanjima političke prirode.

O vodiču

Cilj vodiča je da pruži podršku i korisne informacije kako bi se pripadnici ruske zajednice osećali sigurnije i bolje integrisali. Na osnovu dobijenih rezultata izrađen je vodič koji ima 40 stranica i sadrži:

- Detaljan pravni vodič o pravima stranaca, azilu, pravu na boravak, pravu na okupljanje, pravima LGBT osoba, zaštiti u slučaju privođenja i porodičnog nasilja;
- Korisne kontakte institucija i organizacija koje pružaju podršku;
- Praktične informacije o administrativnim procedurama i integraciji u srpsko društvo.

Distribucija i promocija vodiča

Vodič su izradili:

- Mirko Medenica – istraživanje i pisanje pravnog dela,
- Katya i Anya – istraživanje potreba ruske zajednice u Srbiji, uređivanje vodiča i prevod na ruski jezik,
- Škart – dizajn vodiča.

Promocija vodiča održana je **10. februara** u Beogradu. Vodič su predstavile Katya i Anya, uz učešće Nore, konsultantkinje za prava i potrebe trans osoba.

Ostala suđenja - pored već navedenih, u ovom periodu pratile smo i sledeća suđenja:

I Suđenja

Miroslav Mika Aleksić za silovanje i seksualno zlostavljanje

Januara 2021. – nekoliko bivših polaznica škole glume „Stvar srca“ iznelo je optužbe za silovanje i seksualno zlostavljanje protiv svog bivšeg učitelja glume Miroslava Aleksića.

21. aprila 2021. – podignuta je optužnica protiv Miroslava Mike Aleksića. On je uhapšen i u pritvoru je proveo osam meseci, kada je pušten da se brani sa slobode.

Februara 2022. – počeo sudski postupak protiv Aleksića je posle više odlaganja i završnih pripremnih ročišta.

U ovom izveštajnom periodu održano je jedno **(1)** ročište:

26. mart – na ovo ročište nije pristupio optuženi Miroslav Aleksić. Njegov branilac je rekao da se on nalazi na kućnom lečenju i da nije u mogućnosti da prisustvuje suđenju: „Njegovo zdravlje je sve lošije. On više nije sposoban da ide u bolnicu, nego lekari dolaze kući. On ima treći stepen bola u fazi karcinoma.“

Suđenja pobunjenim građanima/kama: aktivistkima/kinjama studentskog pokreta, kao i raznih građanskih inicijativa protiv kojih režim vodi kampanju na raznim nivoima: režimski mediji (demonizacija, stigmatizacija, lažne optužbe...); krivično pravnom (suđenja za navodna prekršajna i krivična dela) u cilju zastrašivanja i odmazde protiv svih koji vode pravednu borbu protiv korupcije, organizovanog kriminala, nasilja...

Suđenje Milici Ojdanić, studentkinji Fakulteta dramskih umetnosti/FDU iz Beograda koja je uhapšena 11. novembra 2024. zbog učešća u protestu protiv rušenja starog Savskog mosta' Objasniti!! Pre početka glavnog pretresa (**17. marta 2025.**) sud je saopštio da je tužilaštvo povuko optužnicu protiv okrivljenje Milice Ojdanić, te je to i bio razlog za obustavu prekršajnog postupka.

Studenti u blokadi su se okupili ispred Prekršajnog suda u Beogradu da bi podržali svoju koleginicu. Njima su se pridružili građani i bajkeri koji pravili buku i uzvikivali „Pumpaj!“, a nosili su transparente „Uhapsiti predsednika i Vladu Srbije“ i „Zona uzajamnog delovanja“.

Okupljeni na skupu su u 11.52 održali 16 minuta tišine zbog rušenja nadstrešnice u Novom Sadu (1.11.2024.)

Suđenje za napad na studente FDU, 26.mart – Glavni pretres protiv okrivljenih: Milije Koldžića (SNS funkcioner u opštini Novi

Beograd), Milene Aleksić i Ivana Stanišića, koje tužilaštvo tereti za napad na studente FDU, izvršen 20. novembra 2024. godine. Tužilaštvo je predložilo sudu da troje optuženih proglasi krivim za krivično delo „nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu“, koje su izvršili 22. novembra 2024. godine tokom blokade saobraćaja u Bulevaru umetnosti, ispred FDU. Tužilaštvo je predložilo da optuženima budu izrečene uslovne osude od po jedne godine zatvora sa rokom proveravanja od tri godine, kao i novčane kazne u iznosu od po 100.000 dinara.

Početak suđenja, koje je zbog velikog interesovanja prebačeno u veću salu, prisustvovali su i predstavnici studenata u blokadi FDU i njihovi profesori, koji su se prethodno okupili ispred Palate pravde, a koje su podržali i građani. Sledeće ročište je zakazano za 19. maj 2025.

DISKUSIONI KRUŽOCI, PREDAVANJA, DEBATE U PROSTORIJAMA ŽENA U CRNOM – “SREDE U ŽUC-U”

Praksa redovnih diskusionih kružoka, predavanja i zajedničke refleksije o važnim društvenim i političkim pitanjima u zemlji i svetu, nastavljena je i u ovom izveštajnom periodu, u kojem je organizovano jedanaest (11) predavanja, debata, predstavljanja knjiga, projekcija filmova u kojima su učestvovalo 140 osoba.

22. januar „Sve o ljubavi-nove vizije“ promocija knjige američke feminističke autorke **Bel Huks (bell hooks)**, u izdanju **Rekonstrukcija-Ženski fond (RŽF)** 2024. godine, u prevodu **Jane Lazarević**. Knjiga – koja je podeljena u trinaest poglavlja, diversifikuje različite vrste ljubavi i kroz tu kategorizaciju analizira odnose ljubavi u porodici u vreme odrastanja, partnerske odnose itd. Posebno svetlo Huks baca na poziciju žene u svim ovim privatnim i „društveno-političkim“ vezama, često naglašavajući istorijsku ulogu patrijarhata u tome i teško i dugotrajno oslobađanje od rodno-stereotipnih uloga. Ono što je zanimljivo jeste i to što Huks nudi i neke vrste rešenja-gotovo terapeutskih, da se različiti potencijalni kapaciteti za ljubav-i realizuju ili bar stave „u perspektivu“. Ona u svom krajnjem cilju u ovoj knjizi - zaključuje da se „voljenje“ može i mora učiti (praksa ljubavi), veoma često koristeći i sopstvena-često bolna i neuspešna iskustva kroz pogrešne odluke...

Jana Lazarević, prevoditeljka knjige i **Marjana Stevanović**, novinarka, a potom su aktivistkinje i aktivisti komentarisali knjigu koja je prethodno distribuirana. Na ovoj promociji učestvovalo je 10 osoba.

29. januar „Dođi, sedi u hlad“ – razgovor o knjizi Bojane Minović

Uz podršku *Rekonstrukcije-Ženski fond (RŽF)*, pojavila se knjiga **Bojane Minović- „Dođi, sedi u hlad“** (2024), niz priča o Romkinjama i njenom prijateljstvu sa ženama sa duboke društvene margine. Autorka-koja živi u Kraljevu je kroz 42 dokumentarne beleške-priče, osvetlila je živote pripadnica male romske zajednice doseljene iz Kosova, koja-

uprkos svom bogatom kulturnom nasleđu, ostaje zanemarena i izolovana. O tome je govorila Bojana Minović tokom susreta kojem je prisustvovalo **10** osoba.

12. februar „Značaj i uticaj građanskog aktivizma“

Uvodničar **Dejan Atanacković** (pisac, umetnički pedagog, vizuelni umetnik i aktivista) već nekoliko godina inicira i aktivno učestvuje u odbrani beogradskih urbanističkih i kulturno relevantnih toponima i objekata koji su planirani da budu srušeni, izmenjeni ili premešteni. Atanacković je detaljno govorio o istoriji postojanja mosta, značaju njegovog očuvanja, nekoj vrsti sadašnjeg simbola-katalizatora najnovijih društvenih pobuna i šansi za velike društvene i političke promene. Nažalost, i pored upornih i hrabrih aktivista/kinja koji su branili Stari most režim je sproveo u delo svoju kriminalnu koruptivnu nameru - rušenje Starog mosta je izvršeno krajem februara 2025. U ovom razgovoru učestvovalo je **19** osoba. **dodati iz izvsetp-dec 2024.**

19. februar „Život i delo Mihajla Mihajlova - disidenta “broj dva” - Ljubinka Škodrić, istoričarka je u uvodu kazala da je Mihajlo Mihajlov (...) je ostao upamćen kao disident „broj dva“, posle Milovana Đilasa, koji je bio disident „broj jedan“. Mihajlov (ruskog porekla) je bio osuđen na 13 godina, a u zatvorima je proveo 7 godina i to zbog objektivnog kritičkog prikazivanja stanja prikazivanja stanja u SSSR-u. Članci su, od strane vlasti SRFJ bile ocenjene kao ‘neprijateljske’. Mihajlov je isticao da je on uvek bio žrtva nekakvih okolnosti-da se to sve namestilo da je on baš tada išao u SSSR (o čemu je pisao) da je baš tada došlo do te smene, a da je Tito baš tada želeo dobre odnose sa SSSR. Kada su izašla dva nastavka te reportaže u časopisu *Delo*, sovjetski ambasador se žalio **Titu**, i Tito je u februaru 1965-e na sastanku sa javnim tužiocima rekao da bi oni trebalo da reaguju na to pismo, da je to klevetanje bratske zemlje i Mihajlov je odmah potom uhapšen.

Mihajlov je poznat je i po svojim knjigama: *Domovina je sloboda*, *Podzemni zapisi* i čitav niz drugih, kao i radovi *Veliki inkvizitor*, *Niče i*

ruski novi idealisti, itd. Sovjetski disident i fizičar, *Andrej Saharov* koji je 1975. godine dobio *Nobelovu nagradu za mir*, 1976. godine-kada je Mihajlov u zatvoru u Sremskoj Mitrovici štrajkovao glađu, predložio ga je za Nobelovu nagradu za mir itd. Ovom razgovoru prisustvovalo je **16 osoba**.

5. mart „Sifražetkinje (Sufragists???) - projekcija igranog filma (2015.) rediteljke Sare Gavron, sa glumicama Meril Strip, Karej Maligan i Helenom Bonam Karter.

Pre projekcije filma, Miloš Urošević se kratko osvrnuo na pojavu sifražetkinja: pokret za jednako pravo glasa, borkinje za uvođenje pravo glasa za žene, uglavnom u Ujedinjenom Kraljevstvu/UK i SAD. To je bio pokret samo za žene. Sifražetkinje su koristile direktnu akciju i građansku neposlušnost: razbijanje prozora, podmetanje požara, vezivanje za železničke šine...Sifražetkinje su zbog toga bile zatvarane i bile su izložene različitim vrstama represije u zatvorima. Prvi svetski rat je pocepao sifražetski pokret: jedna grupa je verovala da žene treba da nastave svoju borbu, druga grupa je verovala da rat ima prioritet u odnosu na borbu za pravo glasa. Posle Prvog svetskog rata, žene su dobile pravo glasa. Razgovoru i projekciji filma prisustvovalo je **6 žena**.

19. mart „O protestu 15.03.2025.“ – razgovor o jednom od najvećih protesta u istoriji Srbije (skoro pola miliona ljudi iz cele Srbije). Na kraju protesta režim je izvršio napad (zvučni top) na mirne demonstracije, što je izazvalo ozbiljne zdravstvene, psihološke i druge posledice.

Protest 15. marta organizovao je studentski pokret, a razgovor se tiče sledećih pitanja:

Šta nam je bilo najvažnije?

Učesnice/i su naveli sledeće:

Masovnost, izvanredna organizacija, uzajamna podrška, solidarnost, hrabrost studenata i građana...

Ljudi su pokazivali neverovatnu snagu i energiju. Impresionirao nas

je broj ljudi i organizacija, tj. najfascinantnija stvar je masovnost, uprkos režimske propagande i sprečavanja ljudi da dođu na skup (ukidanje voznih i autobuskih linija, ukidanje gradskog prevoza u Beogradu, maltretiranja...). Ljudi se nisu plašili.

Studenti su pokazali ogromnu organizovanost, izbegli su spretno sve zamke režima. Oni su moralni pobednici. Dobili su još veće poverenje koje su imali: 80% im veruje, a 60% veruje da oni mogu nešto da promene (istraživanje organizacije CRTA).

Studenti su nas pomerili civilizacijski. Uspeh je da se skupi toliki broj ljudi i da budemo pristojni i ovaj protest ne vodi samo do smene vlasti, nego nas civilizacijski pomera. Svi zajedno postajemo mnogo bolji. Mi se oslobađamo ne samo Vučićevog vremena, nego i pritiska njegove partije i klijentelizma. Toliko ljudi, a da ipak nije pala krv uz sve svinjarije koje je režim planirao.

Režim više nema legitimitet, studentski pokret je najveća društvena snaga, uživa najveće poverenje u zemlji...

Studenti su pazili na nas. Ljudi hoće da slušaju studente.

Ogroman broj ljudi je pokazatelj da režim više nema legitimitet, ovaj protest mu je oduzeo legitimitet. Organizovanost i hrabrost studenata je bila važna. I pomoć koju su imali od bajkera, traktorista i grupe ratnih veterana. Poverenje je najveći kapital koji imaju studenti. Oni nisu samo najjača politička snaga, oni jedini imaju to ogromno nadpolovično poverenje ljudi.

Ovo je proces koji tek treba da uvede u ovo društvo u promene. Energija je izašla, ali ćemo videti kuda će ovo da ide.

15. mart je i kulminacija niza građanskih zborova, Novog Sada, Kragujevca, Niša, ogroman broj ljudi se slivao u Beograd iz svih delova Srbije, danima pešačeći, sa ranama i ožiljcima...

Da li smo očekivali teroristički napad režima?

Hronika najavljenog režimskog napada – logistička, politička, medijska...

- U Pionirskom parku (ispred Skupštine i Predsedništva Srbije) režim je već početkom marta okupio sav mogući šljam bio. Oni su bili tu da bi izazvali neki incident.
- Režim je spremao napad, kod Skupštine su bili džakovi puni kamenja.
- Pet dana A. Vučić je svaki dan bio na režimskim televizijama najavljujući nasilje.
- Najgori i najpodmukliji potez vlasti to što je JSO (Jedinica za specijalne operacije pri MUP-u, osuđena za ubistvo premijera Z. Đinđića 12.3.2003. i nakon toga JSO je zabranjen) dovede-

na u Pionirski park na godišnjicu ubistva Đinđića (12.3.2025.). Režim je njih upotrebio da provocira, otvoreno pokazao kakve namere ima i kakvi su dalje njegovi planovi. Pojavljivanje JSO je čista slika kontinuiteta zločinačke države...

Reakcija studentskog pokreta je čin izvanredne organizacije, odgovornosti, nenasilja...

- Studenti su uradili sjajnu stvar, zbog provokacija režimskih huligana, premestili su na drugu lokaciju (Trg Slavija) oko 100 000 ljudi ispred Narodne skupštine gde je bio zakazan skup jer bi inače bilo krvoproliće.
- Organizovanost studenata da ograde Skupštinu svojim telima, da na rukama napišu brojeve telefona i krvnu grupu je neverovatna. Oni su slali signalne poruke plavim dimovima. Tu je pitanje poverenja koje su građani imali prema studentima. Neki građani su očekivali neki oblik revolucije.
- Bajkeri su dejstvovali kada su krenule kamenice i topovski udar. U međuvremenu smo saznali da je režim to pripremao. Građani su se plašili masakra. Režim je to najavljavao.

**Da li smo mi zadovoljni ovim događajem u političkom smislu?
Da li studentski protesti mogu srušiti režim? Šta nas najviše brine?**

Većina smatra da je skup imao važan politički značaj:

- Ovaj protest je doprinos porazu Vučića. Studentski protest u celini je velika pobjeda. To je veliki skok društva u Srbiji. Uspostavlja se pristojnost. Ovo je ireverzibilan proces.
- Odlično je što studenti nisu dozvolili ni jednoj političkoj partiji da uđe među njih. Srpska opozicija je potpuno razjedinjena bez jasne alternative, nemaju konsenzus oko osnovnih pitanja.

Neispunjena očekivanja od protesta – odsustvo političke artikulacije, distanciranje studentskog pokreta od drugih društvenih i političkih pokreta...

- Građani su očekivali političku artikulaciju šta dalje: građani su zbunjeni i plaše se da će ovo da splasne.
- Očekivala sam da će studentski pokret ispostaviti zahtev za ostavkom predsednika.
- 300.000 ljudi je moglo da zatraži njegovu ostavku, što se nije desilo. Izvršen je napad zvučnim topom, to je energiju puno spustilo. Stvorena je atmosfera da su studenti božanstva, koja ti ne dozvoljava da ih kritikuješ.
- Studentski pokret stalno ponavlja da nema političke ambicije. Studentski pokret je vrlo samouveren. Oni su stekli popularnost ograđujući se od politike. Moraju se njihove ideje pojaviti

na izbornim listama građana. Studentski pokret će morati da se pomiri sa gubitkom dela popularnosti.

- Loše je što se studenti distanciraju od opozicije. Nije sva opozicija ista, niti su svi studenti isti. Njima smetaju zastave EU, LGBT, a Čiča (Draža Mihailović, četnički general u 2. svetskom ratu, osuđeni ratni zločinac) je na majicama nekih studenata.

Stavovi međunarodne zajednice (posebno EU), interesi inostranog kapitala idu u prilog režimu, a ne pobunjenom građanstvu...

- EU nakon ovog protesta su na neki način su shvatili šta se desilo. Inostrani mediji su realno izveštavali šta se desilo.
- Inostrani kapital ima interese ovde i on je važan u čitavom procesu. Ne može ništa da se uradi od danas do sutra. Mi propadamo godinama. Mora postepeno. Taj proces je uspešan zato što nas je pokazao u drugom svetlu u celom svetu. Međunarodni investitori su počeli da odlaze iz Srbije.

Predlozi za izlazak iz krize?

Kontekst je opisao jedan od učesnika: 'Vučić deli društvo i huška jedne na druge. On hoće da prikaže svojim preostalim pristalicama studente i pobunjene građane kao neku odrođenu elitu. On razvija sebičnost kod ljudi, da svi brinu o svom ličnom interesu. On kritikuje savesne ljude poput nas koji se bunimo. On je proglasio solidarnost manom' (Nenad).

Većina prisutnih se opredelila za ideju okruglog stola:

- Studenti ne mogu sami i da moraju tražiti podršku.
- Treba da se imenuje jedna politička figura od autoriteta i da se organizuje jedan okrugli sto na kome bi učestvovali svi akteri.
- Studenti sa svojim profesorima da naprave predlog za vladu u kojoj će da uđu ljudi od kredibiliteta. To treba da bude nukleus.
- Okrugli sto studenata i opozicije.
- Jedno od rešenja je možda internacionalizacija. Progresivne snage unutar EU treba da nas imaju na umu, da nas ne zaborave.
- Studenti treba da se oslobode mitomanije tzv. srpskog sveta, to je najgora moguća ideja i najveća trovačnica. Kosovo je nezavisno i to studenti moraju da shvate.

U ovom razgovoru učestvovalo je **18** osoba.

16. mart – U razgovoru o aktuelnoj situaciji (protestima) učestvovalo je pet (**5**), dok ostale nisu stigle jer je Brankov most bio blokiran (zbog protesta prosvetnih radnika/ka).

2. april "Sudanija" Božidara Jakšića (MOST ART-Jugoslavija, 2025), razgovor u okviru ciklusa *(Ne) vidljiva SFR Jugoslavija*.

Dr Božidar Jakšić, sociolog i autor knjige *Sudanija* (izdanje MOST ART-JUGOSLAVIJA, 2025), svedoči o političkom i pravosudnom progonu kojem je bio izložen u periodu 1972-73. godine. Jakšić je tada bio asistent na Filozofskom fakultetu u Sarajevu i u tekstovima koji su inkriminirani, kritikovao je tolerisanje nacionalističko-šovinističkog ponašanja od strane partijskog vrha, što je imalo kobne posledice u ratovima 90-ih. O tome su govorili: *Jovica Trkulja, Dragomir Olujić-Oluja, Ivan Srdanović, Dragan Stojković, Lino Veljak*. Ovom događaju prisustvovala je **21** osoba.

9. april "O progonu političkih neistomišljenika-režimska hajka na NVO" - Posle odluke predsednika SAD, **Donalda Trampa**, da donese uredbu o suspenziji aktivnosti organizacije **USAID** i drugim merama, u Srbiji su državni organi krenuli sa ispitivanjem načina na koji su sredstva USAID korišćena u nevladinom sektoru, fokusirajući istražne radnje na samo nekoliko organizacija. Ne postoje informacije da je američka administracija to tražila, a posebno je ova kampanja čudna jer najveći deo sredstava USAID dobijaju upravo institucije države a ne civilne organizacije. I dok se u SAD vodi borba protiv ove i drugih Trampovih direktiva i sudovi ih obaraju, u Srbiji je trajala (i još nije završena) prava kampanja protiv nekolicine NVO, uglavnom onih poznatih po kritici vlasti i skretanju pažnje na kršenje ljudskih prava i sloboda.

O tome kako je ova kampanja izgledala na primeru organizacije *Građanske inicijative*, govorila nam je **Dragoslava Barzut**. U razgovoru je učestvovalo **13** osoba.

16. april „O čemu ne govorimo“ autorke **Slavenke Drakulić** (u izdanju zagrebačke *Frakture*, 2024.).

Slavenka Drakulić, autorka romana, priča, eseja i nekoliko publicističkih knjiga, bila je tokom 1980-tih i poznata novinarka nedeljni-

ka *Danas*, a kasnije i drugih-kao *Feral tribjuna*. Jedna je od učesnica prve feminističke konferencije u SFRJ 1978. godine, a njena prva knjiga iz 1984. je publicistika „*Smrtni grijesi feminizma*“. Njena dela su prevedena na dvadesetak jezika, a u Hrvatskoj je proglašena i za jednu od „veštica“ u mračnim devedesetim...Danas živi između Zagreba i Stokholma.

Učesnice i učesnici razgovora o ovoj knjizi priča **Slavenke Drakulić** „*O čemu ne govorimo*“ devet aktivistkinja (9) komentarisalo su pojedine priče iz knjige, analizirajući likove i sudbine i poredeći ih sa sopstvenim iskustvima.

23. april - Razgovor o knjizi **Ivane Bajić-Hajduković** „**Može li se pobeći od tuge?**“ (izdanje Imprimatur, 2024). Razgovor je deo tematskog ciklusa „*Feministička etika brige – kontroverze, zamke, (zlo) upotrebe...*“

Autorka ispituje „impakt masovne emigracije mladih tokom 90-tih (zbog rata, mobilizacije) na porodične veze i odnose. Ovo istraživanje je ukazalo na specifičnost iskustva majki iz istraživanja koje se odnosi na odlazak mladih ljudi pod velikim pritiskom zbog rata i mobilizacije: „*To su traume u intimi doma. Osećanje bola zbog odlaska i prinude na odlazak. Kao i teror institucija i društva koje su majke trpele zbog toga. Radi se i o „nevidljivoj strani migracija“ o majkama koje su trpele različite pritiske-čak i zavist okoline, pored bola zbog rasantanka. Ali i beleg „majki izdajnika“*“, naglasila je moderatorka Staša Z. Potom su aktivistkinje govorile o svom iskustvu emigracije sinova i muških srodnika koji su bežeći od rata, potražili utočište širom sveta.

Drugi deo razgovora ticao se stava aktuelnog studentskog pokreta - odbijanja da emigriraju kao što su morale ranije generacije i šansa-ma da njihove blokade i druge akcije stvore okolnosti za to. U ovom razgovoru učesvovalo je **13** osoba.

KAMPANJE, APELI/SAOPŠTENJA

Pored navedenih inicijativa u ovom izveštajnom periodu, takođe smo pokrenule ili aktivno učestvovala smo aktivno u brojnim kampanjama pre svega u vezi sa zahtevima za suočavanjem s prošlošću – odgovornost za ratne zločine, nasilju nad ženama, protiv represije nad političkim neistomišljenicima; nad izbeglicama. Izdajamo neke od saopštenja:

Pronađite i kaznite SNS batinaše novosadskih studenata!

- Žene u crnom su najoštrije osudile prebijanje grupe novosadskih studenata (u noći između 27. na 28. januar) koje je planirala, organizovala i izvršila batinaška ruka SNS zločinačkog režima. „SNS batinaši su naslednici radikalnog šljama, koji je ubijao širom bivše Jugoslavije. Sada, isti ti ljudi koji se i dalje u Srbiji nalaze na pozicijama moći, brane svoje položaje, tako što se obračunavaju sa svojim političkim neistomišljenicima, koristeći iste stare dobro oprobane metode. Ovakva nasilna dela ukazuju da je SNS režim ozbiljno zabrinut za svoj mafijaško/kriminalni opstanak na vlasti i da neće

prezati ni od čega u njegovoj odbrani. Žene u crnom zahtevaju od nadležnih pravosudnih institucija Republike Srbije da hitno pronađu i adekvatno kazne napadače na studente. Žene u crnom će nastaviti kao i do sada da pružaju svoju punu podršku studentskoj borbi. Istrajnost studentskih protesta pokazuje kako želju za promenom, tako i menjanje vrednosnog sistema u društvu“ navodi se u saopštenju od 28. januara.

Povodom proterivanja aktivistkinja iz Hrvatske – u saopštenju od 23. januara, Žene u crnom i Helsinški odbor za ljudska prava najoštrije su osudili proterivanje aktivistkinja i aktivista iz Hrvatske, što predstavlja eskalaciju represije. To je odgovor državnog aparata sile koji paranoično prepoznaje neprijateljsko delovanje na sve strane. Naime, petnaestak učesnika Erste akademije koji su prethodnih dana boravili u Beogradu odvedeni su tokom noći od strane policijskih službenika na saslušanje, a potom im je uručeno rešenje o deportaciji iz Srbije u roku od 24 sata i zabrana ulaska u zemlju na godinu dana. „*Nastavićemo da gradimo mostove mira, poverenja, uzajamne podrške, saradnje, solidarnosti sa organizacijama civilnog društva iz Hrvatske. Ponosimo se što smo zajedno gradile/i mir, kako u najtežim ratnim godinama, tako i nakon rata, u skladu sa principima poštovanja, autonomije, odgovornosti. Zajedno sa organizacijama civilnog društva iz Hrvatske prebrodile smo bezbrojne nacionalističko-militarističke prepreke od strane raznih režima – ništa neće sprečiti niti onemogućiti naše poverenje, prijateljstvo, saradnju!*“ navodi se u saopštenju.

Stop ratu u Ukrajini! - Ruska Federacija je 20. februara 2014. godine napala Ukrajinu i izvršila anekciju ukrajinskog poluostrva Krim. Ruska Federacija je 24. februara 2022. godine, pod izgovorom “specijalne operacije”, ponovo napala Ukrajinu i otada učestvuje u oružanoj agresiji na jednu nezavisnu evropsku državu.

Žene u crnom i ovom prilikom zahtevaju (saopštenje od 21. februara):

- **Hitan prestanak svih vojnih operacija i povlačenje okupacionih trupa Ruske federacije iz Ukrajine.**
- **Istragu pred Međunarodnim krivičnim sudom i Međunarodnim sudom pravde zbog zločina ruskih invazionih trupa nad civilima u Ukrajini. Podržavamo zahteve da se oformi specijalni UN tribunal za ratne zločine u Ukrajini.**
- **Vođenje efikasnih mirovnih pregovora u cilju obustave svih vojnih operacija radi okončanja stradanja civilnog stanovništva, razaranja gradova, uništavanja civilne infrastrukture. Ovi pregovori ne mogu i ne smeju da se odvijaju bez Ukrajine!**
- **Da se Srbija pridruži sankcijama EU Rusiji, ne samo zbog obaveze koja proizilazi iz statusa kandidata za članstvo u EU, već i kao čin jasne osude ruske agresije.**

Nikada nećemo zaboraviti zločin u Štrpcima! – u saopštenju od 26. februara ŽUC je podsetio: „27. februara 1993. godine, u 15:48h, na pruzi Beograd – Bar, u mestu Štrpci, iz voza broj 671 srpska paravojna formacija „osvetnici“, koja je delovala u rezervnom sastavu Višegradske brigade, Vojske Republike Srpske, pod komandom Milana Lukića, je izvela 19 putnika bošnjačke, jednog putnika hrvatske nacionalnosti i jedno nepoznato lice. Zarobljenici su odvedeni u fiskulturnu salu osnovne škole u selu Mušići (opština Višegrad), gde su prebijeni i opljačkani, a potom su ubijeni, u dvorištu kuće Rasima Čehića, u selu Prelovo (opština Višegrad). Žene u crnom su odmah pružile podršku porodicama žrtava: od 1993., godinama unazad, svakog 27. februara, protestima u crnini i ćutanju, obeležavale godišnjicu otmice u Štrpcima. Žene u crnom su sve vreme koliko je trajao sudski proces protiv nekolicine optuženih za ovaj zločin, u Specijalnom sudu u Beogradu, pružale emotivnu i političku podršku porodicama žrtava. Presuda istog tog suda je bila sramotna – jedna pravosudna institucija se još jednom narugala, kako žrtvama, tako i porodicama žrtava ovog zločina. Za ovaj, kao i za ostale zločine, koji su počinjeni u Sandžaku, nad bošnjačkim stanovništvom, pred Haškim tribunalom, niko nije kažnjen.

Žene u crnom, i ovom prilikom podsetile da: „Za ovaj državno organizovani zločin (iza koga su stajale sve političke strukture SRJ) nije odgovarao niko od planera, naredbodavaca, inspiratora zločina; da za većinom posmrtnih ostataka žrtava porodice još uvek traga; da zbog diskriminatorne odredbe u Zakonu o civilnim žrtvama rata, isti zakon porodice žrtava ne prepoznaje kao žrtve, budući da su žrtve ubijene van teritorije SRJ (iako je ta teritorija bila pod kontrolom bosanskih Srba), i da nisu stradali od tzv. neprijateljske vojke (budući su ih ubili pripadnici bosanskih Srba)“.

Stop progonu nevladinih organizacija! - Žene u crnom su najoštrije osudile upad naoružanih pripadnika policije u prostorije četiri nevladine organizacije u Beogradu (25. februara). „Hajkom na nevladine organizacije režim pokušava da skrene pažnju javnosti

sa studentskih protesta i velikog nezadovoljstva koji se očituje u brojnim protestima u gotovo svakom naseljenom mestu u zemlji, i usmeri ga na kritičke glasove. Nevladine organizacije koje se uporno i dosledno zalažu za vladavinu prava, pravnu državu, poštovanje ljudskih prava, ponovo bivaju kvalifikovane kao petokolonaške, izdajničke, strane agenture, koje rade na štetu građanstva u Srbiji i protiv države. Režim u Srbiji koji je ogrezao u kriminalu i korupciji, zloupotrebljava u političke svrhe policiju i koristi je da se obračuna sa onima čiji angažman predstavlja korektivni rad u odnosu na svaku vlast. Molimo evropske institucije, u prvom redu Evropsku komisiju, da hitno reaguju, i pruže nedvosmislenu političku podršku napadnutim nevladinim organizacijama u Srbiji, a osudi politički obračun autokratskog režima na čelu sa Aleksandrom Vučićem. Žene u crnom, koje su i same, od 1991. izložene državno organizovanom progonu, izražavaju svoju solidarnost sa svim nevladinim organizacijama koje su ovog puta meta progona“, navedeno je u saopštenju od 26. februara.

Oslobodite aktiviste inicijative Most ostaje! – u saopštenju od 7. marta ŽUC je zahtevao hitno puštanje na slobodu uhapšenih aktivista inicijative Most ostaje! Naime, režim je započeo uklanjanje starog Savskog mosta (novembra 2024.) – simbola Beograda. Radi se o rušenju mosta koji decenijama spaja dva dela grada (novi i stari) i režim nije ponudio razloge za uklanjanje starog mosta, niti plan kako organizovati saobraćaj bez mosta. Zato su građani/ke pokrenuli inicijativu *Most ostaje* – permanentna danonoćna dežurstva u odbanu starog mosta i do sada je više puta sprečen početak uklanjanja mosta. Aktivisti/kinje ove inicijative 6. marta 2025. godine pokušali da uđu u Skupštinu grada Beograda, zahtevajući odgovornost nadležnih organa. U tome ih je sprečavalo i na kraju fizički napalo, i u tom pokušaju onemogućilo, privatno obezbeđenje gradonačelnika Beograda, Aleksandra Šapića.

Kao aktivistkinje antimilitarističkog pokreta, ŽUC je ukazivao na opasnu činjenicu postojanja privatnih bezbednosnih agencija, koje predstavljaju opasnost po javni red i mir. Upućen je zahtev za kažnjavanjem svih pripadnika privatnog obezbeđenja koji su tukli okupljene građane; obustavu i prekršajnog i krivičnog gonjenja aktivista inicijative Most ostaje! Žene u crnom će nastaviti da pružaju svoju podršku inicijativi Most ostaje i izražavaće svoju solidarnost sa svima onima koji se bore za bolji grad za sve nas!, navodi se u saopštenju.

Hitno zaustaviti politički progon aktivista/kinja omladinske grupe STAV i članova/nica PSG-a - 14. marta, u Beogradu je uhapšen aktivista i student Lazar Dinić, dok su u Novom Sadu uhapšeni članovi/ice Pokreta slobodnih građana/PSG: Lado Jovović, Marija Vasić, Davor Stefanović, Srđan Đurić i Mladen Cvijetić. Viši sud u Novom Sadu je juče, 16. marta, odredio pritvor od 30 dana za šestoro uhapšenih, dok su 15. marta izvršeni pretresi stanova aktivista i aktivistkinja koji se trenutno ne nalaze u Srbiji. Hapšenja su

usledila nakon emitovanja audio-snimka koji je nastao prisluškivanjem sastanka na kom su učestvovali članovi i članice Pokreta slobodnih građana kao i aktivisti i aktivistkinje grupe STAV. Snimak je napravila Bezbednosno informativna agencija. Snimak je nastao u sredu 12. marta, uoči najvećeg protestnog skupa zakazanog za 15. mart. Objavljen je zarad zastrašivanja građana koji su nameravali da učestvuju na protestu. Bezbroj najtežih pretnji, pa i pretnji smrću i silovanjem, upućeno je članicama/ članovima grupe STAV. U predistražnom postupku grupa se tereti za 'rušenje ustavnog poretka'. Takva kvalifikacija je neprihvatljiva jer grupa nije preduzela nijednu aktivnost u pravcu ostvarivanja pomenutih spornih reči iz razgovora. Apelujemo na sve međunarodne organizacije i institucije koje se bave zaštitom građana da stanu u odbranu mladih aktivista i aktivistkinja iz Srbije koji su trenutno izloženi najbrutalnijem politički motivisnom medijskom i sudskom progonu, navodi se u saopštenju grupeo d 25 NVO, među kojima i Žene u crnom.

Stop nasilju nad demonstrantima i braniteljima ljudskih prava! – u saopštenju od 16. marta, ŽUC najoštrije osudio ponašanje pripadnika policijske stanice Zvezdara, koji su u noći 15. na 16. mart 2025. povredili ruku advokatici Komiteta pravnika za ljudska prava, Kristini Todorović. ŽUC je istom prilikom osudio 'prekomernu upotrebu sile i nezakonito korišćenje zvučnog topa, protiv mirnih demonstranata – građanstva čitave zemlje, koje se 15. marta 2025. u organizaciji studenata u blokadi okupilo da iskaže svoje nezadovoljstvo protiv korumpiranog, mafijaškog i autoritarnog režima Aleksandra Vučića. Studenti su učinili sve da protest protekne mirno i u duhu nenasilja, ali režim je služeći se brutalnom primenom sile pokušao da baci senku na studentske i građanske proteste'. Zato je ŽUC Od Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije zahtevao: hitno pokretanje istrage protiv policajca koji je povredio advokaticu Todorović, , vođenje prekršajnog postupka i njegovo kažnjavanje – uklanjanjem iz službe; hitno pokretanje krivičnog postupka protiv svih onih nadležnih pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova koji su naredili upotrebu nezakonitog oružja i time izvršili teroristički akt protiv sopstvenog građanstva'.

Izveštaj priredila:

*Staša Zajović; sarađivale/i: Miloš Urošević, Milka Rosić,
Mirko Medenica, Nastasja Radović, Nataša Milanović,
Violeta Đikanović, Zinaida Marjanović.*

Avugust 2025.